

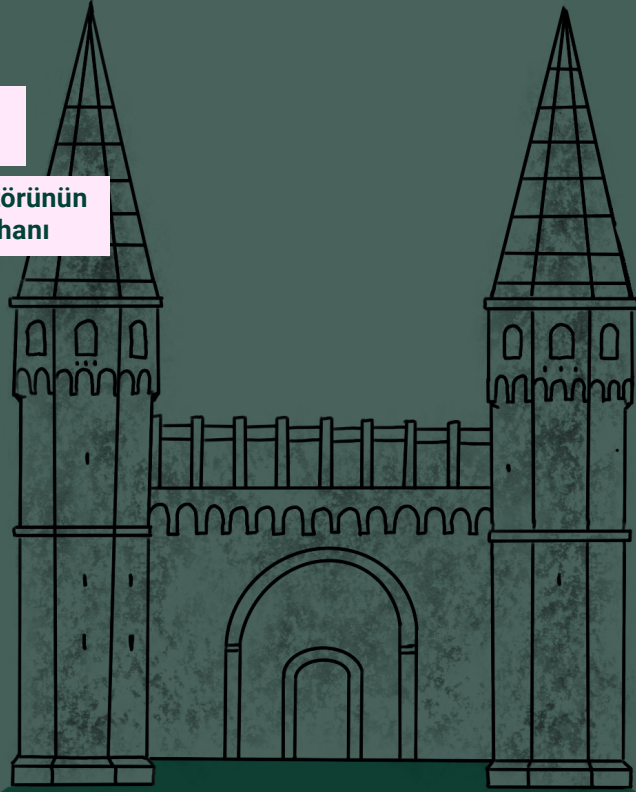
**Devlet: HİZMET mi
TAHAKKÜM mü?**

Durmuş Günay:
Bekâ Şartı: Büyümek

Abdullah Turhan:
Kur'an ve Yönetim

Serhat Orakçı:
Postkolonyal Afrika Devleti

Kemal Kahraman: **Film Sektörünün
Manevi Değerlerimizle İmtihanı**

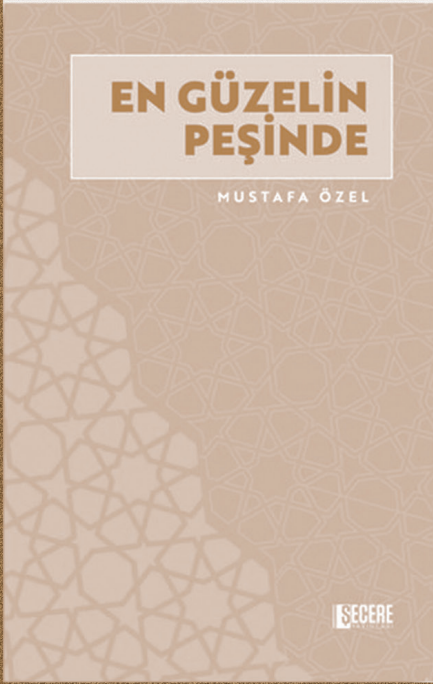

**D. Mehmet Doğan ve
Ersin Nazif Gürdoğan'a
rahmet niyaz ediyoruz**

SAYI 43 • Eylül • 2024

Öznur Kısar / Ben Böyle Değildim; Yaşarken Oldum • Zeynep Yücel / Acı • Mustafa Eser /
Düğümü Beslemek • Ahmet Poçanoğlu / Ümmü Hani (Radiyallahü Anha) • Mucahid Yıldız
/ Kürevi Ahlaki Çöküntü ve Acı Neticeleri • Şehnaz Fındık İnan / Reelpolitik ve Fetişizm
Bağlamında Devlet • Gözde Çimen / Gönüllü Teslimiyet - Kültürel Hegemonya • Nihal Pakırdaşı
/ Devlet Yahut İmparatorluk Vârisi Olma • Hüseyin Akın / D. Mehmet Doğan Ağabey'in Nasibi
Üzerine Notlar • Şakir Kurtulmuş / Ersin Nazif Gürdoğan: Önemli Olan Allah'ın Sevgisini
Kazanmaktır • Zübeyir Şekerci / Endülüs'ün Kalbi Yahut El Hamra'nın Bize Söyledikleri

ŞECERE YAYINDA...

ŞECERE
YAYINLARI

Kitaplara buradan ulaşabilirsiniz

İMTİYAZ SAHİBİ

İnsan ve Medeniyet
Hareketi Adına
Kemal Özden

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Mustafa Özel

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Mehmet Bulayır

EDİTÖR

Şehnaz Fındık İnan

SON OKUMA

Betül Yavuz

KAPAK GÖRSELİ

Şifa Yaratılmış Küçüker

YAYIN KURULU

Ahmet Geçer
Cemal Balıbey
Ebubekir Dilekçi
Fatih Büyükkara
Haluk Nas
Mustafa Özel
Mehmet Bulayır
Raif Nas

ISSN: 2757-9271

GRAFİK UYGULAMA

Hanne Nur Özden

YAYIN TÜRÜ

Ayda bir yayınlanır.
Yerel Süreli Yayın.
Ücretsizdir.

Yazı ve reklamların içerik
sorumluluğu sahiplerine aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı
yapılabilir.

Dergimize, www.insicam.net
adresinden erişebilirsiniz.

Şehid olanın adıyla.

Yazın bitip güzün başladığı günlerdeyiz. Sıcak bir yaz geçirdik. Ancak yaşadığımız bölge, iklimsel sıcaklıktan daha sıcak zamanlar yaşıyor. 7 Ekim 2023 Cumartesi gününden beri, başta Gazze Şeridi olmak üzere bütün Filistin, ateşli havalardan çok siyonazilerin yaktığı soykırım ateşinden mustarip. Dünyanın bütün zalimlerini arkasına ve yedeğine alan katil devlet, son on yılların en canice katliamını sürdürüyor, bunun şiddetini her geçen gün artırıyor. Siz bu yazıyı okuduğunuzda Aksâ Tufanı, muhtemelen on bir ayını doldurmuş olacak.

Zulüm arttıkça mukavemet de artıyor. Şurası açık: Bu savaşın kazananı, Gazzeli kardeşlerimiz. Onlar bütün insanlığa insanın ülkesini nasıl sevmesini, ne kadar sevmesini, ülkesi uğruna ne kadar fedakârlık yapılması gerektiğini saat saat, gün gün, an be an hiçbir tereddüde mahal bırakmayacak şekilde gösterdiler, göstermeye devam ediyorlar. Siyonistlerin ve destekçilerinin var güçleriyle işledikleri cinayetler, yaptıkları bombardımanlar Gazzelilerin ve mücahidlerin ne azmini kırabildi ne de moralini bozabildi. Onlar ilk günkü azim ve morallerinden hiçbir şey kaybetmiş değiller. Onun için bu savaşın kazananları, Filistinli kardeşlerimiz.

Modern zamanların en tartışmalı konularının başında devlet kavramı ve devlet aygıtı geliyor. Birinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan ulus devletlerle birlikte devlet, önceki asırlardakinden farklı bir şekilde tartışılır oldu. Soğuk savaş zamanlarında batı ve doğu bloku devletleri, faziletlerini (!) dünyaya anlata anlata bitiremiyorlardı. Her iki bloktaki devletlerin hepsi, insanı büyük bir cendereye almışlardı. Sözde insana hizmet ediyorlardı. Ama her ikisi de insanı ezim ezim eziyordu. Kapitalist ve liberal devlet de komünist ve sosyalist devlet de baskıcıydı, zalimdi. Modern zamanların devlet elitleri, devlet erkini tekellerine almış, kendilerini devletin yerine koymuşlar, kendilerini devletleştirmişlerdi. İnsana ve topluma hizmet sunması gereken devlet, yönetici elitler tarafından insanı ve toplumu esir alan, insanı ve toplumu silikleştiren, güçsüzleştiren, etkisizleştiren bir aygıtla dönüşmüştü.

Devletlerin isimlerinde halk, demokrasi, cumhuriyet gibi kavramlar geçiyordu. Ancak bunlar sadece ismen vardı. Bu büyüklü kavramlar, birer ambalaj işlevi görüyordu. Devleti kim kurmuşsa, onun borusu ötüyordu. Dünyaya demokrasi dayatması yapan Batı, bunu sadece kendi çıkarları için istiyordu. Yoksa o ülkelerin idare tarzı, onlar için hiç mühim değildi. Onların ihtiyacı ve talebi, o ülkelerin hangi sistemle, kimin tarafından idare edildiği değil, çıkarlarının sürüp sürmediğidir.

Adaletin ve hukukun, devlete göre biçimlendiği bir dizgede insanın mutlu olması, toplumun huzurlu olması ne kadar mümkündür? Bireyin güvenlik ve mahremiyetinin zaman zaman ihlal edildiği bir sosyo-politik yapıda pozitif bir devlet anlayışından bahsedilebilir mi? Halktan topladığı vergileri, bir biçimde halka aktarmayıp iktisadi ve mali zenginliği, belirli zümrelere ve kişilere aktaran devlet, nasıl bir devlettir?

Soruları çoğaltmak mümkün. Elan dünyada hâkim olan devlet anlayış ve biçimleri, insanlığın ihtiyaçlarına cevap veremiyor. İnsanların huzur ve mutluluğunu sağlayamıyor. Medya organları üzerinden her devlet kendini, toplumuna dayatıyor. Küçük mutluluklarla idare etmelerini istiyor.

Dergimiz *İnsicam*, Eylül 2024 sayısında *devlet*'i, dosya konusu olarak işlemeye çalıştı. Eflatun'dan (m.ö. 427-347) bu yana tartışılan bir konu olan devlet, dünya durdukça tartışılmaya devam edecektir. Dosyamızda yer alan yazıların konu hakkında yeni düşünce ve yaklaşımlara vesile olmasını dileriz.

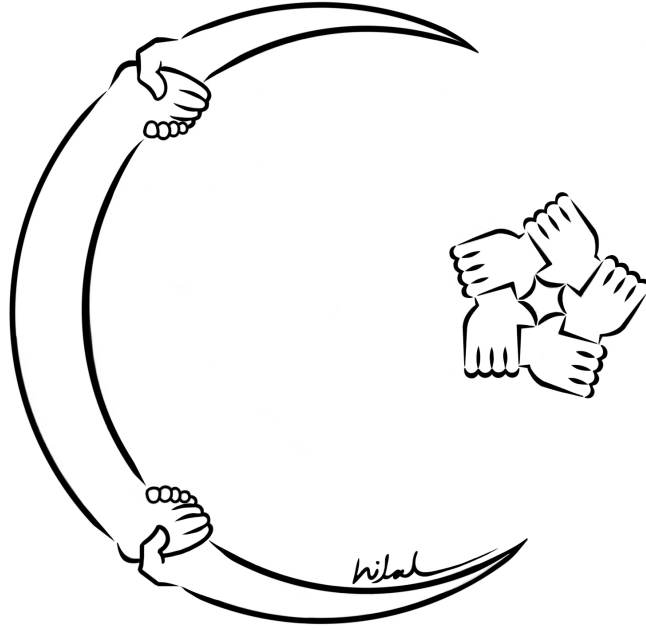
Ekim sayımızda buluşmak üzere *Şehid* olana, her şeyi görüp gözetene, kaydedene emanet olunuz.

Mustafa ÖZEL

Genel Yayın Yönetmeni

İÇİNDEKİLER

05	<i>Çizgi</i> Hilal ÖZDER	34	<i>Film Sektörünün Manevi Değerlerimizle İmtihanı</i>
Kemal KAHRAMAN
06	<i>"Ben Böyle Değildim; Yaşarken Oldum"</i>
Öznur KISAR	38	<i>Cönüllü Teslimiyet-Kültürel Hegemonya</i>
Gözde ÇİMEN
08	<i>Acı</i>
Zeynep YÜCEL	40	<i>Devlet Yahut İmparatorluk Vârisi Olmak</i>
Nihal PAKIRDAŞI
10	<i>Düğümü Beslemek</i>
Mustafa ESER	44	<i>Ulus-Devlet Karşısında Ahlaki Yönetimsellik</i>
Wael Behcet HALLAQ
Mütercimler:
Abdullah Enes MOLLAOĞLU
Tuğrul KÜTÜKCÜ
14	<i>İnci Mercan Gerdanlığı -38- Ümmü Hani (R.A.)</i>
Ahmet POÇANOĞLU	48	<i>D. Mehmet Doğan Ağabey'in Nasibi Üzerine Notlar</i>
Hüseyin AKIN
18	<i>Bekâ Şartı: Büyümek</i>
Durmuş GÜNAY	50	<i>Ersin Nazif Gürdoğan: Önemli Olan Allah'ın Sevgisini Kazanmaktır</i>
Şakir KURTULMUŞ
24	<i>Kur'an ve Yönetim</i>
Abdullah TURHAN	54	<i>Endülüs'ün Kalbi Yahut El Hamra'nın Bize Söyledikleri</i>
Zübeyir ŞEKERCİ
26	<i>Kürevi Ahlaki Çöküntü ve Acı Neticeleri</i>
Mucahid YILDIZ		
28	<i>Reelpolitik ve Fetişizm Bağlamında Devlet</i>
Şehnaz FINDIK İNAN		
30	<i>Postkolonyal Afrika Devleti</i>
Serhat ORAKÇI		

Çizgi: HİLAL ÖZDER

“Ben Böyle Değildim; Yaşarken Oldum”

Öznur KISAR

Bu dünya denilen garip yer insanlarla yaşarken çok zor değil mi cancağızım ? Şimdi insansız bir dünya mümkün mü dediğini duyar gibiyim. Bir ara eski bir tanıdık “Ben insan sevmiyorum” derdi. Garipserdim fakat onun nevi şahsına münhasır biri olduğunu düşünüp pek üzerinde durmazdım. Şimdiyse, kimi zaman onu bu denli haklı bulacağıma inanmazdım itiraf ediyorum.

Aslında kimse durduk yere “insan sevmez” olmuyor. Yani yavaş yavaş, yaşarken dumura uğradığın türlü halleri, yorgun bir ruh haliyle düşünürken, kendisini şöyle bir analiz ettiğinde insan, “galiba” diyor, “işte şu an o eşikteyim”. Bu eşik o eşik mi bilmiyorum. Hani diyor ya o arabesk şarkının dizelerinde “Ben böyle değildim; yaşarken oldum” diye. Hah, işte yaşarken oluyor her şey yavaş yavaş! Bazen aniden bir aydınlanma yaşayıp diyorsun ki, dur bakalım sen hayırdır arkadaş, diye. Yahu güzel kardeşim bir düş yakamdan; bir bak kendine, bir toparlan diyesi geliyor insanın.

İnsan evladı zordur; yorar, zorlar. Sahi bazen insanın kendinden bile yorulduğu anlar olmuyor mu? Elbette oluyor, olmuyor değil. Fakat insanlardan yorulduğumuzda diyebilmeliyiz ki bizi bi’ salın kardeşim. Bi’ rahat bırakın lütfen, efendim. Tamam, en mükemmel sizlersiniz. İflah olmaz bir gurur, kibir, ilginç bir hırs üzere olmak; ne bileyim şu iki günlük dünya için fazla değil mi kardeşim? Değer mi bendeki seni kaybetmeye? Sürekli bir kavga halinde olmak, bir süre sonra yorucu olmuyor mu sizin için de? İnsanın içerisindeki karmaşayı sürekli çevresindekilere mâl etmesi nasıl bir ruh hali? Hem ne

derece adil soruyorum size? Akli ve ruhi gelişimini henüz tamamlayamamış gibi bitmek bilmeyen bir kibir ve gurur üzere olmak sizce de zor değil mi yahu? Kendisiyle barışamayan, kendisini bir türlü sevmeyen ve elbette insanları sevme becerisi geliştiremeyen insanlara mı dönüşüyoruz yoksa? Bu elbette psikolog ve sosyologların konusu ve tabii onlar daha iyisini bilirler. Fakat inanıyorum ki sevgi tüm zaaflarımızı, eksik ve gedik taraflarımızı örter, tamamlar. Kuşatır; sarar, sarmalar. Sevme becerimizi, sevebilme yeteneğimizi türlü pratiklerle hayatımızın öznesi kılmak da bizim elimizde. Ayrıca sevgisizlik fazladan bir çaba gerektirdiği için daha da yorucu olmalı değil mi?

Şimdi yakın tarihe damga vuran popüler dizilerden birinin oldukça haklı bir serzenişle dillendirdiği o repliği hatırlamakta fayda var. Ne diyordu karakter, heh, "Lanet olsun içimdeki insan sevgisine". İçimdeki tahammül azaldığında, kimi zaman beyhude bir şekilde akıntıya kürek çektiğimi düşündüğüm anlarda her ne kadar ben de böyle düşünsem de, sevgi hangimize merhem olmuyor ki? Hangimizi büyütmedi şefkatle, inatla, tükenmez bir sabırla ve inançla. Yahu üç günlük dünya, sadece üç günlük... Dün, bugün ve yarından ibaret. Yılların su gibi aktığı bir âlem burası. Sevelim be kardeşim. Sevmenin hafifleten, baş döndüren güzelliğine bırakalım kendimizi. Sevgi her şeyi onarır. Tüm zorlukları aşar. Omuzumuzdaki yükleri alır, bizi hafifletir. Sevmek hepimizi bir kılar, eşitler, sakinleştirir, merhametle kuşatır, iyileştirir. Sevmeye bu denli dirençli olmak ağır gelmi-

yor mu bir süre sonra? Elbette çok daha yorucu, çok daha zorlu olan sevgisiz kalmak, sevgisiz yaşama çabası olmalı. Öyle olsa gerek; öyledir sanıyorum.

Baktık onca yıl sevdik olmadı, aldandık deriz en nihayetinde. Teslim oluruz rıza-i ilahiye. Sevmeye gönlü olmayanlar utansın. En azından denedik deriz karınca misali. Bizim böyle düşünmemiz ne ifade eder bilemiyorum ama karınca misali önemli olan o yolda olmak, o istikamet üzere olmak deriz, gönlümüzü eğleriz. Sevdik kardeşim suç mu der çekiliriz. Sevmek; bizi insan kılan en zayıf ve iyi ki en güçlü yanımız deriz.

Sünnetullah gereği bu mükemmel kâinatı tamamlayan insan-ı noğlunun, dünyanın türlü halleri gibi halden hale koşması, zamanla değişmesi, dönüşmesi, kemâlât yolculuğunda düşe kalka yürümesi, yolunu bulma çabası onu bizatihi insan kılıyor. Omuzlarımız düştüğünde, gönlümüz yorulduğunda, bazen insanlardan uzak bir yerlerde bulunma arzusu aklımızı çeldiğinde, sevginin şifa veren gücünü hatırlamakta fayda var. İnsan olmak, bu dünya bilmecesinin üstesinden hakkıyla gelebilmek olmalı. Temennimiz odur ki insan güzeli insanlarla yolumuz bir olsun. Kendisinden incinilmeyecek ve incitmekten imtina edecek insanlardan olalım. Vele ki incittik, yeniden gönül kazanmanın derdinde olalım. Böylesi bir yoldaşlığın kaybedeni olmaz. Sevgi imar eden, besleyen, gönüllerde çiçekler açtırıp baharları avuçlarımıza bırakıp, ayaklarımızı yerden kesmeye kadir değil mi tek başına? Öyle değil mi cancağızım?

Baktık onca yıl sevdik olmadı, aldandık deriz en nihayetinde. Teslim oluruz rıza-i ilahiye. Sevmeye gönlü olmayanlar utansın. En azından denedik deriz karınca misali. Bizim böyle düşünmemiz ne ifade eder bilemiyorum ama karınca misali önemli olan o yolda olmak, o istikamet üzere olmak deriz, gönlümüzü eğleriz. Sevdik kardeşim suç mu der çekiliriz. Sevmek; bizi insan kılan en zayıf ve iyi ki en güçlü yanımız deriz.

Acı

Zeynep YÜCEL

Ciğeri yakan gerçek bir acı, insanı hakikatle buluşturma potansiye-line sahiptir. İflas eden, her şeyini kaybeden kişi yeniden doğrulmayı hedefleyebilir. Çünkü buna benzer kayıplar telafi edilebilir türdendir. Ama sevdiğini kaybetmenin acısı böyle midir? Değildir elbette... İlkin-den farklı olarak, elemin hafiflemesi, katlanılır olması ancak uhrevi bir yönelişe muhtaçtır. Ya sevdiğine ahirette kavuşmak olacaktır artık umut edilen yahut daha esaslı olan diğer seçenek; sevginin sahibine kavuşmayı keşfetmek merhem olacaktır acıya. Her ikisi de hakikate ilişkindir ve dünyevilikten uzaktır. Acı, merhametin sahibi Rabbimi-zin bizi dünyevilikten; yani sahteliğe mahkûm olmaktan korumak için tattırdığı bir çeşni, bir terbiye yöntemidir.

Biraz canı yakılan, intikam hissi besleyebilir. Ama büyük bir acıyla yoğrulan kişi bunu şöyle ifade eder: “Allah düşmanımın başına ver-mesin”. Düşmanlık; kırgınlık-küskünlükten çok daha öte, muhatabın ötekileştirildiği, varlığının tehlike olarak görüldüğü, çatışma anla-mını tazammun eden bir kavramdır. Acıyı derin bir şekilde yaşayan insan, haddi aşmaktan uzak durur. Düşmana merhameti öğreten olgunluğa eristirebilecek az sayıdaki terbiyeciden biri de böylesi bir acı olsa gerek. Yine aynı şekilde, büyük bir haksızlığa uğradığı için acı çekenler, bunun müsebbibi için, “onu Allah’a havale ettim” derken, fark etmeseler de hakikatle ilişki kurarlar. İlahî adalete yönelirler. Böyle durumlarda sorumlular dünyada cezaya mahkûm edilseler de ahiretteki hesaplaşma hakkı mahfuz tutulur. Çünkü “asıl” oradadır hesap ve acı çeken gönül “asl”a yönelir...

“Gerçekler acıdır” diye çeşitli olaylar karşısında sıkça dillendiririz ve bununla çoğu zaman ilişkilerimizdeki şirinliklerin, iltifatların, ilgi-

lerin kofluğunu vb. kastederiz. Ama burada kelimeleri değiştirelim ve acılar gerçektir diyelim. Çünkü o gelince gerçek sandığımız şeyler adeta yalan olurlar. Büyük bir acı, basit gündemlere yer bırakmaz. Güncel olan ne varsa flulaşır. Küskünlük, sitem, bir yıl dönümü kutlaması, misafir hazırlığı, iş yoğunluğu, hafta sonu planı, hatta sağlık sorunları... Hayatın rutin akışında elbette sadece askıya alınabilirler ancak büyük bir acı hepsinin anlamını dönüştürme gücüne sahiptir. Taşlar yerinden oynar ve yeniden yerleştirilir. Böyle bir durum, kendisini tanıdığını zanneden insanın, kendisine en çok hayret ettiği tecrübelerdendir. Bu, unutulmaları hatırlamanın şaşkınlığıdır ki unutan, unuttuğunu da unuttuğu için, hatırlamanın etkisi genelde sert olur.

Acı, doğası gereği derindir. Onu azık edinmeye muvaffak olana derinlik katar. Bundan sonra artık o kişi sığ sulara boğulmaz. Derinleştikçe bakışlar ahireti de aşar ve onun sahibine

yöneler... Adalet, merhametle ve afla taçlanır. Acı ve tatlı aynı kıvamda buluşur. Dostun acı söylemesi gibi, acı da bir dost misali dile gelir ve hakikati fısıldar. Dünya ve dünyevilikle arasına mesafe koyan acılı yürek, sabır ve umutla yüzünü hakikatin kaynağına dönmeye vesile kılan bir ışığa sahip olur.

Acı; ilk anda sanılabileceği gibi sevinmeye, mutlu olmaya asla engel olmaz. Kibre, gurura, şımarıklığa perde olur. Aksine acı çeken, mutluluğun kıymetini bilir. Çünkü küçük şeylerden bile mutluluk (aslında şükür) devşirebilecek olgunluğa acı çeken bir kalp daha kolay erişir. Kendini, hayatı, insan oluşunu ve insan onurunu kaybettirecek "cılgin" sevinçlere prim vermez acıyla bir kez olsun kavrulmuş yürek... Dolayısıyla da acı, insan şahsiyetinde vazgeçilmez olan "denge"yi sağlayıcı bir unsurdur. Bu denge ise aynı şekilde adaletin önemli bir unsurudur.

Tüm bu muhtemel sonuçlar üze-

rinden düşündüğümüzde acı, nimetlerden bir nimettir. Ancak sonuçların potansiyel olması açısından elbette talip olunacak bir imtihan değildir. Her yürek ağusunu bal eyleyemez. Bize düşen merhamete talip olmak. Acının isyana gebe yanından Allah'a sığınmak. Bir Ramazan sohbetinde Sadettin Ökten Hoca'dan bu konuda had bilmekle ilgili kıymetli bir yorum dinledim. Demişti ki: "Kahrın da hoş lütfun da hoş diye Yunus desin. Biz lütfun da hoş lütfun da hoş diyelim..." Tatlıya bile şükreden azken ("Kullarımdan şükredenler pek azdır. -Sebe Suresi/13-) acıyı bal eyleyip, şükürü eda edenlerden olmak kolay değil.

Şu an bu meziyetin en büyük sahipleri Filistin'in özellikle de Gazze'nin çocukları. Acıdan bahsedip Gazze'den bahsetmemek olmayacak. Zira dediğimiz gibi tüm bu cümlelerin somut örneği ve ilhamı onlar, onlar gibiler. Sayıca yeryüzünde azın azı bir topluluğun, acının her türlüşünün iman, umut, sabır, tevekkül, şükür ve direnişle nasıl tüm dünyaya aydınlık olduğuna şahitlik ediyoruz. Esirlerin kendi dillerinden düşmana nasıl muamele ettiklerine, açlıkla boğuşurken kendi aralarındaki paylaşımlarına tüm dünya hayret ve hayranlıkla müşahade ediyor. İliklerine kadar maddi-manevi acı çekerken, acıdan nasıl özgürleşilebildiğini bize öğretiyorlar. Acı-tılmaktan, beğenilmemekten, bir nebze rahatının bozulmasından ödü kopan modern insanın esaretine acıyarak bakıyorlar...

Düğümü Beslemek

Mustafa ESER

“Çetinliği kabul edenlere selam.”
Sezai Karakoç

Herhangi bir meselede kaliteli mesai harcanıyor, üzerinde çeşitli mülahazalar yapılıyorsa o meselede derinleşilir. Pek çok soru sorulur ve onların cevapları araştırılır. Yapılan mülahazalar, zamanın tarafsız süzgecinden geçer ve yeni zihinlere tevarüs ederler. Bu, hem bakış açılarını çeşitlendirir hem posasını arındırıp damıtır hem de o mefulün aktarılabilirliği üzerinden mukavemetini artırır. İşte böylece o mesele bir ilme dönüşür. O ilimde yetkinlik için; yani ilmin âlimi olabilmek için de yine tarihi tecrübelerle belirli sınırlar, hudutlar ve sıfatlar şart koşulur. İlim, âlimini mecbur kılar; âlim, ilmi besler ve dönüşümlü bir tekâmül sürer gider.

Ne, neden, niçin, nasıl, ne zaman, nerede ve kim, soruları üzerinde yapılan değerlendirmelerle ilmi bir yolculuğa çıkılır. İnsan zihni düşünmek ve düşüncelerine ikna edici neticeler bulmak ister. Düşünmenin belli bir usul ile gerçekleşmesi insanın düşüncelerinin hem temellendirilebilmesine hem de aktarımına imkân sağlar. İlk nesil tarafından İslam yaşanılırken ve hayatın bizzat kendisi olarak kabul edilirken, zamanın doğal akışı gereği yeni meseleler gündeme gelmeye ve meselelerin çözümüne dair İslam'ın temel kaynakları olan Kur'an ve Sünnet'ten çözümler üretilmeye çalışıldı. Bu da İslami ilimlerin tezahürüne zemin hazırladı. Belli bir döneme kadar her türlü ilimden istifade eden Müslümanlar, her türlü ilmi, Allah'ı anlamada ve hayatın kalitesini artır-

mada birer fener olarak gördü ve bu birikimle irtibattan hiç rahatsız olmadılar. Müktesebata dâhil ettikleri ilimleri tasnif ederken mesela, uhrevi ve dünyevi şeklinde bir yaklaşıma girmediler. Anlamın ve aktarımın bu ayrıma ihtiyacı olduğunu düşünmediler. Bu, onların İslam'ın hak oluşuna itimatlarının bir ispatı idi adeta. Ama ekolleşme ile birlikte ilimlerin bu tasnifi teknik gerekçelerle pratik bir çözüm olarak kullanıldı.

İslam'ın tatbiki farz-ı ayn kabul edilirken her türlü ilmin tedrisi ve ihtisaslaştırılması farz-ı kifaye kabul edildi. İlmi üretim ve bu ilimde yetkinleşerek varılan âlim olma mertebesi, her dönemde tezahür etti. Müslümanlar her türlü ilimde pek çok usul denediler. Bu yöntemler ve ilmin hamili eserler tarihin basiretli imbiğinden süzülerek yetkin hale geldiler. Bu ilimlerle birlikte ihtiyaca binaen, devletler kuruldu, yıkıldı. Savaşlar ve antlaşmalar yapıldı. Hâsılı tarihsel serüvende pek çok olay ve durumlar gerçekleşerek insan-

lık; özelde Müslümanlar, belli kıvamlara geldiler. Olaylar girift hale geldi. Devletlerarası ilişkilerden kültürel gerekçelere, coğrafi durumlardan, teknolojik gelişmelere kadar sayısız faktör her türlü ilmi ya budayarak hususileştirdi ya da gereksiz hale getirdi. Haliyle yeni ilimler de ihdas edildi.

Bizler, Müslümanlar olarak dine hizmet etmek adına âlim yetiştirme sorumluluğu ile mesulüz. Her işte kaliteli bir tavır ve usulü merkeze almak zorundayız. Zira Allah güzeldir ve güzeli sever, ifadesindeki *güzelin*, hem ilmin bizatihi kendisini hem de usulünü yani; aktarımını, tahkikini, tasnifini, kaydını, imlasını, mekânını, aktarıcısını vb pek çok parametresine bakan taraflarını kuşattığını biliriz. Bu da imkânların el verdiği ölçüde kaliteli: hakkı verilerek yapılmasına karşılık gelir. Kaliteli demek amaca mebni ilkelerle iş tutulması ve en üst düzey faydanın elde edilmesi demektir.

İslam'ın iddiasında, hayatın her

İslam'ın tatbiki farz-ı ayn kabul edilirken her türlü ilmin tedrisi ve ihtisaslaştırılması farz-ı kifaye kabul edildi. İlmi üretim ve bu ilimde yetkinleşerek varılan âlim olma mertebesi, her dönemde tezahür etti. Müslümanlar her türlü ilimde pek çok usul denediler. Bu yöntemler ve ilmin hamili eserler tarihin basiretli imbiğinden süzülerek yetkin hale geldiler.

Her çağın her türlü müşkülüne, İslam ve dolayısıyla Müslümanlar cevap ve çözüm üretmekle mükelleftir. Bu mesuliyet de yetkinliği zorunlu kılar. Yetkinlik için kuşatıcı bir okuma, tarihi tecrübelerle yani müktesebata hâkimiyet ve bunları harmanlayabilecek bir kabiliyet gerekir.

dönemine, tarihin her bir sürecine, insanın her katmanına ve her türlü meseleye dair bir söz ve mesai vardır. İslam, hayatın içinde, dinamik bir nizamın biza-tihi kendisidir. İlk muhatapla-rında kabullenmekteki direnç de kabul edenlerin hayatlarındaki muazzam dönüşüm de, hayata taalluk eden dinamizminden kaynaklıdır. İslam zihni faaliyetlere ehemmiyet verir ve bilenlerle bilmeyenlerin müsavi olma-dığını ifade eder. İslam özellikle ilk inen pasajlarda duru, sahici ve elbette bir o kadar derinleştirebilecek hakikatler dikte eder: “Oku!”, “Kalk ve uyar!”, “Rabbini tekbir et!”, “ Pisliklerden arın!”, “Gece kıyamına kalk”, “Yaptığın iyiliği çok görme ve başa kalkma!”...

İslam, temel düzeyde yaşanılabilir dindarlığından, en ince hususi meselelerdeki ürettiği çözümlere kadar temellendirilebilir bir makuliyet talep eder. Kalplerin özünü Allah bilir, dolayısıyla soru soranın niyet okumasını yapmadan bize sorulacak mantıksal sınırları zorlayan sorulara

dahi ikna ve tatmin edici cevaplar üretmeliyiz. Hatta tarihte bu sorular gelmeden, gelme ihtimaline karşın sorular ve sorunlar imal edilmiş ve bunlara çözümler üretilmiştir. Bu bir ilim usulü olarak kayda geçirilmiştir. Her çağın her türlü müşkülüne, İslam ve dolayısıyla Müslümanlar cevap ve çözüm üretmekle mükelleftir. Bu mesuliyet de yetkinliği zorunlu kılar. Yetkinlik için kuşatıcı bir okuma, tarihi tecrübelerle yani müktesebata hâkimiyet ve bunları harmanlayabilecek bir kabiliyet gerekir.

İslam, bu serüven boyunca sayısız kere, müntesiplerine müşahade ettiğimiz âlemde de gayb âleminde de anlam yani bir nizam vaat eder. Bu anlam, her akıl sahibi tarafından anlaşılabilir ama her tâbi tarafından inanılması gereken bir teslimiyeti gerektirir. Teslimiyet derken boş vermişliği ve kabullen-işi değil; bilakis güvenden kaynaklı bilinçli boyun eğişi kast ediyorum. Belki de “Secde et!” emrindeki secdeyi bu kastın yerine koyabiliriz. Bu tabiiyetin

öncesinde atılan bir düğüm (u-k-d) vardır. Akide, itikat... Düğüm, çözülebilendir. Öncesinde düğüm yoktur. Siz o düğümü bir amaca mebni olarak mesela bir ipliğe atarsınız. Düğüm iki ipi de birbirine bağlayabilir, bir ipliğe de bir işi becersin diye atılabilir. Düğümün bir de çeşitleri vardır. Çeşitleriyle birlikte düğüm atmanın usulleri de vardır. Ama hepsinin ortak noktası düğümün atılır olmasıdır. Düğüm zaten var olan değildir. En muteber düğümler yeri geldiğinde çözülebilir. Ama bu onun düğümlüğü esnasında gevşek durduğu, yok hükmünde olduğu, vazifesini yerine getiremediği anlamına gelmez.

İslam'ın anlaşılması ve yaşanması için oluşan bütün müktesebat bahsettiğimiz düğüm ile yani taahhüt ile işlerlik kazanır. Düğüm aynı zamanda meselenin ruhsal besin kaynağı ve niyetin mihenk taşı olma görevlerini de ifa eder. Ama tekrar edelim: düğüm atılandır. Bir yönüyle belki vehbî ama daha fazla kesbî bir taahhüttür. Bir taahhüt varsa orada irade ve beyan

vardır. Dolayısıyla bir tercih. Tercih edilemeyen, maruz kalımandan sorguya çekilmeyiz ya da kıvanç duyamayız. En büyük kıvancımız olacak olan düğüm yani iman aynı zamanda çözülebilecek yani vazgeçilebilecek olandır da. Bu ihtimal dolayısıyla her daim ilgiyi alakayı ve beslenmeyi bekler. Kafesteki kuşu beslemekten bahsetmiyorum, bizi mahfazası ile kuşatacak donanımıyla imanı takviye etmekten bahsediyorum. İşte bunu sağlamanın entelektüel yolu bilme ile anlama ile hâsılı ilimle olan iştigaldir. Ömürlük taliplik halidir. Her daim ilme olan iştiağın düğümü sağlamlaştırdığına, pek çok şekilde tekrar tekrar atılarak tazelendiğine şahit olmuştur ulema. O halde gelip geçici suni gündemlerin seline kapılmadan asli gündemlerimizi ihmal etmeyelim, ilimle ve amelle olan teşrikimize hakkını teslim edelim.

İnanıyoruz ki yeryüzünün imarı da insanlığın ıslahı da İslam'dadır.

İslam'ın anlaşılması ve yaşanması için oluşan bütün müktesebat bahsettiğimiz düğüm ile yani taahhüt ile işlerlik kazanır. Düğüm aynı zamanda meselenin ruhsal besin kaynağı ve niyetin mihenk taşı olma görevlerini de ifa eder.

İnci Mercan Gerdanlığı -38-

Ümmü Hani (R.A.)

Ahmet POÇANOĞLU

Emekli Konya İl Müftüsü

38. HADİS

حدیث أمّ هانئ بنت أبي طالب عبد مناف بن عبد المطلب بن هاشم. الهاشمية المكية، قالت: ذهبتُ إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم عام الفتح، فوجدته يغتسل وفاطمة ابنته تسرّه، قالت: فسلمتُ عليه، فقال: من هذه، فقلت: أنا أمّ هانئ بنت أبي طالب فقال: مرحبًا بأمّ هانئ، فلما فرغ من غسله، قام فصلى ثماني ركعات ملتحفًا في ثوب واحد، فلما انصرف، قلت: يا رسول الله، زعم ابن أُمّي أنه قاتل رجلًا قد أجزّته، فلان ابن هُبَيْرَة، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: قد أجزّنا من أجزّت يا أمّ هانئ قالت أمّ هانئ: وذاك ضحى

Ebu Talib'in kızı Ümmü Hani dedi ki:

Mekke'nin fethedildiği sene Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in yanına gittim. Onun guslettiğini, kızı Fatıma'nın da bu esnada onu bir perde ile örttüğünü gördüm. Ona selam verdim. Allah Rasulü, "Bu kim?" diye sordu. Ben, "Ben Ebu Talib'in kızı Ümmü Hani'yim." dedim. Allah Rasulü, "Ümmü Hani, merhaba." dedi.

Gusletmesini bitirince, kalkıp bir tek elbiseye bürünmüş olduğu halde sekiz rekât namaz kıldı. Namazını bitirince "Ey Allah'ın Rasulü, benim anamın oğlu (Hz. Ali'yi kastederek) daha önce kendisini himayeme almış olduğum filan İbn Hubeyre'yi öldüreceğini iddia ediyor." dedim. Buna karşılık Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem, "Senin himayene aldığın kimseye biz de himaye veriyoruz ey Ümmü Hani!" buyurdu.

Ümmü Hani, "Yanına gittiğim o vakit, kuşluk vakti idi." dedi.

(Buhari: 6158, Müslim: 336)

Bu Hadisten Öğrendiklerimiz

Rasulullah'ın günlük hayatı yaşayış tarzı ve ahlakı herkesin gözü önündedir, açıktır, tespit edilmiş ve kayıtlara geçmiştir. Zira, Rasulullah'ta (s.a.v.) bizim için güzel bir örneklik vardır. Bu durum, "Hiç şüphe yok ki sizin için, aranızdan Allah'ın lüt-funa ve ahiret gününe inananlar ve Allah'ı çokça ananlar için Rasulullah'ta güzel bir örneklik vardır." mealindeki ayette (Ahzâb Suresi: 21) özlü bir ifadeyle dile getirilmiştir. Bu ayet, müminlerin Hendek Savaşı'nda yaşadıkları güçlükler karşısında Hz. Peygamber'in kararlılığını örnek almaları gerektiğini bildirmek üzere inmiş olmakla beraber İslâm âlimleri, ayetin Müslümanlara dini ilgilendiren her konuda Resul-i Ekrem'i örnek almaları hususunda mutlak bir emir olduğunu söylerler.

Biz bu hadis-i şeriften, yanlış anlaşılma endişesi yoksa kadının erkeğe selâm vermesi câiz olduğunu; yıkanmakta olan, abdest alan kimsenin konuşmasında ve selam almasında bir sakıncanın olmadığını öğreniyoruz.

Bizim bu hadisten anladığımız ve

öğrenmemiz gereken en önemli edep ise bir eve veya bir yere gittiğimizde kim olduğumuz sorulunca adımızı söyleyerek cevap vermemiz gerektiğidir Peygamber Efendimiz, kendisine kim olduğu sorulan kişinin "ben" veya "benim" gibi bir tanııtma unsuru taşımayan kelimelerle cevap vermesini hoş karşılamamıştır. Çünkü bildik tanıdık biri bile olsa insanları her zaman seslerinden tanıyıp ayırabilme imkânı yoktur. Oysa, "Sen kimsin?" veya "Kim o?" tarzındaki sorular, karşıdakini asgari ölçüde tanıma isteği taşır. Bu ve benzeri hadisleri delil alan İslam âlimleri, "Kim o?" sorusuna böyle kapalı cevaplarla mukabele edilmesini hoş görülme-yen ve edebe uymayan kerih bir davranış kabul ederler. Aslında kötü olan "ben" tabirini kullanmak değil, "ben" dedikten sonra kendini tanııtıcı unsurları, yani adını, soyadını, gerekirse babasının adını ve mesleğini söylemeyi ihmal etmektir. Bu, Cibrîl Aleyhisselâm'ın Peygamber Efendimize miraçta öğrettiği edeplerden biri olup, o da ümmetine aynı şeyleri emir ve tavsiye buyurmuşlardır. Bir yere gireleğinde izin istenir ve kimlik açıkça belirtilir.

İlim ehli, kadının da emân verip (düşman tarafında yer alan bir kimseyi) koruması altına alabileceği konusunda icma etmişlerdir.

Peygamber Efendimiz, kadını susturmazdı. Verdiği kararı yeniden düşünmesini isteyerek ısrar eden ya da söylediklerine şaşırarak ikna olmayı bekleyen kadınları bile sükûnetle dinledikten sonra cevap verirdi. Kadının fikrini almaktan ve tercihine saygı duymaktan rahatsız olmazdı. Alemlere rahmet olan Peygamberimiz, kadının ağırlığını ortaya koymasına ve gerektiğinde karar mercii olmasına da karşı çıkmazdı. Ümmü Hani'nin emânı altına aldığı canının güvencede olduğunu ve kimsenin ona dokunmasına izin vermeyeceğini söylediğinde de bunu onaylamış ve "Senin emân verdiğin kimseye biz de emân veririz." demişti. Güçlü bir kadının otorite ilânı anlamına gelen bu uygulama hakkında, "Kadın toplum içinde emân verme yetkisine sahiptir." (Tirmizî: Siyer, 26) buyurmuştur

Bu hadis-i şerifte zikredilen Rasulullah'ın (s.a.v.) kıldığı kuşluk namazı; farzlara tâbi ve belli bir vakti olan revâtib sünnetlerin dışında sevap kazanmak amacıyla muayyen zamanda kılınan nafîle namazlardan biridir. Arapça karşılığı salâtü'd-duhâ olup duhâ, "güneşin doğuşundan yaklaşık 45-50 dakika sonra güneşin yükselip ışığının iyice parladığı, etrafa yayıldığı ve sıcaklığının arttığı zaman" anlamına gelir. Hz. Peygamber kuşluk namazının kılınmasını tavsiye etmiş, fazilet ve önemini belirtmiştir. Ümmü Hani dışında Rasulullah'ı (s.a.v.) kuşluk

Peygamber Efendimiz, kadını susturmazdı. Verdiği kararı yeniden düşünmesini isteyerek ısrar eden ya da söylediklerine şaşırarak ikna olmayı bekleyen kadınları bile sükûnetle dinledikten sonra cevap verirdi. Kadının fikrini almaktan ve tercihinə saygı duymaktan rahatsız olmazdı.

namazı kılariken gördüğünü söyleyen olmamıştır.

ÜMMÜ HANİ (Radiyallahü Anha)
أمّ هانئ

Hiz. Peygamber'in amcası Ebu Talib'in kızı olan Ümmü Hani, Kureyş kabilesinin Haşimi koluna mensuptur. Kaynaklarda ismi Fâhite, Hind, Fatıma şeklinde geçmektedir. Hani adındaki oğluna nispetle Ümmü Hani olarak künyelenmiştir. Kaynaklarda Ümmü Hani'nin doğumuyla ilgili bir bilgi yer almamaktadır. Hiz. Peygamber'in çocukluk arkadaşı olması Ümmü Hani'nin Rasulullah'ın (s.a.v.) doğumuna yakın tarihlerde doğduğunu gösterir. Ümmü Hani'nin annesi Fatıma bint-i Esed'dir. Dört oğlu iki kızı olan Fatıma bint-i Esed kendi çocukları dışında eşi Ebu Talib'in yeğeni olan ve o sırada henüz sekiz yaşında olan Muhammed'e (s.a.v.) de annelik yapmış, O'na öz annesi gibi bakmıştır. O'nu kendi çocuklarından ayırmamış hatta kendi çocukları açken önce Muhammed'i (s.a.v.) doyurmuştur.

Ümmü Hani henüz evlilik çağına yeni girdiğinde Hiz. Peygamber de yirmi küsur yaşlarındaydı.

Hiz. Peygamber amcası Ebu Talib'in kızı olan Ümmü Hani ile evlenmek istemiş ve bu düşüncesini amcasına açmıştı. Fakat o sırada Ümmü Hani'ye Hübeyre b. Ebu Vehb de talip olmuştu. Ebu Talib kızı Ümmü Hani'yi yeğeni ile değil de Hübeyre b. Ebu Vehb ile evlendirdi. Bu duruma kırılan Hiz. Peygamber amcasına kendisi Ümmü Hani'ye talip iken neden Hübeyre'yi tercih ettiğini sorduğunda amcası yeğenine şu cevabı vermişti: "Yeğenim! Hübeyre'nin mensup olduğu kabilede daha önce kız alarak akrabalık bağı kurduk, buna karşılık ben de onlara kız vererek bu şerefli harekete karşılık veriyorum. Asil insan kendisine ihsanda bulunana misliyle mukabelede bulunur. Bu nedenle kızımı Hübeyre b. Ebu Vehb ile evlendirdim." demiştir.

Allah, isra ve miraç hadisesini daha olmadan şahitlendirmiştir. Bu şahit Ümmü Hani'dir. Miraç hadisesinin başladığı yer Mekke ve Kâbe'nin Rüknu yemani köşesinin karşısında bulunan Ümmü Hani'nin evidir. Miraç hadisesini nakleden sahabiler arasında yer alan Ümmü Hani, Miraç gecesi Rasulullah'ın kendi evlerinde bulunduğunu, o gece yatış

namazını kılıp yattığını, sabah namazından biraz önce kendilerini uyandırıp beraber namaz kıldıklarını belirtmiş, Resûl-i Ekrem'in ona yatsı namazını kendileriyle birlikte Mekke'de kıldıktan sonra Beytülmağdis'e gidip orada namaz kıldığını ve sabah namazından önce tekrar Mekke'ye döndüğünü anlattığını nakletmiştir (İbn Hişâm II: 43; İbn Sa'd I: 215). Bu rivayet Ümmü Hani'nin Mekke'nin fethinden önce Müslüman olduğunu fakat kocası Hübeyre'den korktuğu için bunu gizlemek zorunda kaldığını göstermektedir.

Mekke fethedildiğinde Ümmü Hani, Müslüman olmuş, fetih günü Resul-i Ekrem henüz şehrin üst taraflarında iken yanına gitmiş ve onun boy abdesti alarak sekiz rekât namaz kıldığını görmüştür. Bu sırada Rasulullah kendisine iltifat ederek niçin geldiğini sormuştur. Ümmü Hani kocasının yakınlarından kendisine sığınan iki kişiye emân verdiğini, fakat kardeşi Ali'nin onları öldürmek istediğini bildirmiş, bunun üzerine Hz. Peygamber, *"Ümmü Hani! Senin emân verdiğin kimseye biz de emân verdik."* demiştir. Ümmü Hani'nin emân verdiği kişilerin Ebu Cehil'in kardeşi Hâris b. Hişâm ile Uhud Gazvesi'nde 100 müşrik okçusuna kumandanlık yapan Abdullah b. Ebu Rebîa veya Ümmü Seleme'nin kardeşi Züheyr b. Ebu Ümeyye olduğu zikredilmektedir.

Eşi Hübeyre Müslüman olmamış, bunun üzerine Ümmü Hani eşini ve çocuklarını bırakarak Medine'ye hicret etmiştir. Bu durumda Hübeyre ile Ümmü Hani arasındaki nikâh düşmüştür. Hz. Peygamber de Ümmü Hani'ye tekrar evlenme teklifi etmiş, Ümmü

Hani, Hz. Peygamber'e "Ben seni cahiliye devrinde de seviyordum. Müslüman olduktan sonra nasıl sevmeyeyim! Fakat benim çocuklarım var. Sana eziyet etmelerinden korkuyorum." demiştir. Tekrar edilen bu teklifi kabul etmemesi ise onun çok sevdiği ve değer verdiği amcasının oğlunu rahatsız etmekten endişe etmesidir. Başka bir rivayete göre Rasulullah'ın bu teklifi üzerine Ümmü Hani (r.a.), "Yâ Rasulallah! Sen bana kulağımdan ve gözüm-den daha sevimlisin. Fakat koca hakkı büyüktür. Koca hakkını ihlal etmekten korkuyorum." demiştir. Hz. Peygamber de bu sözler karşısında Ümmü Hani'ye, "Deveye binen en hayırlı kadınlar Kureyşlilerdir. Çocuğuna karşı en şefkatli kadınlar da onlardır." buyurmuştur.

Ümmü Hani, Hz. Peygamber ile birlikte Hayber Gazvesi'ne katılmış, Rasulullah ona ganimetten pay vermiştir. Ümmü Hani'nin şecaatiyle meşhur olan cesur bir insandır.

Ümmü Hani (r.a.), hicri elli yılın sonuna kadar yaşamıştır. Vefat tarihinin kardeşi Hz. Ali'nin vefatından sonra Muaviye'nin vefatından önceki bir tarih olduğu anlaşılmaktadır. Kureyş kabilesine mensup kadınlar arasında isabetli görüşleri ve babası Ebu Talib gibi fasih konuşmasıyla tanınan Ümmü Hani (r.a.), Rasulullah'tan kırk altı hadis rivayet etmiştir. Rivayetleri *Kütüb-i Sitte*'de ve diğer hadis kitaplarında yer almıştır. Buhari'de Ümmü Hânî kanalıyla rivayet edilen 7 hadis; Müslim'de 6 hadis bulunmaktadır. Bir hadiste Buhari ve Müslim ittifak etmiştir.

Allah O'ndan razı olsun.

H. Peygamber de Ümmü Hani'ye tekrar evlenme teklifi etmiş, Ümmü Hani, Hz. Peygamber'e "Ben seni cahiliye devrinde de seviyordum. Müslüman olduktan sonra nasıl sevmeyeyim! Fakat benim çocuklarım var. Sana eziyet etmelerinden korkuyorum." demiştir.

Bekâ Şartı: Büyümek

Durmuş GÜNAY

Prof. Dr., Maltepe Üni.

Genelleme

Teknoloji, özellikle savaş teknolojisi, büyüdükçe, devletler küçülmekte, sonunda yok olmaları veya asimile olmaları kaçınılmaz hale gelmektedir. Bir devletin varlığını sürdürebilmesi (bekası), büyüme ve teknoloji geliştirme şartına bağlıdır. Bazı olaylar öyle aşikârdır ki aydınlığının şavkından görünmez olur sanki. Son yarım asırdır yaşananlara bakıldığında, gözlerinin önünde olup bitenlere rağmen İslam ülkeleri, sanki hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi, olanları seyrediyor ve katliamların yapıldığı kardeş ülkelerin akıbetlerine duchar olmak üzere kurbanlık koyunlar gibi sıralarını beklemektedirler.

İsrail'in Filistin'de, Gazze'de işlediği cinayet, katliam veya soykırım, tarihte eşi benzeri görülmemiş bir vahşet olarak yaşanmaktadır. Ne Türkiye ne İran ne Mısır ne de diğer İslam ülkeleri, cılız tepkilerin ötesinde tek başına herhangi bir adım atamıyor. Bir şey yapmanın yolunda da bir şey yapmıyorlar. Çünkü yapabilme güçlerinin olmadığını biliyorlar. İsrail, Ortadoğu'daki ABD'nin bir uzantısı gibidir. Avrupa ülkeleri ise sürekli ABD'nin gözünün içine bakıyor. Amerika, Avrupa ülkeleri bir araya gelerek bütün bir Batı medeniyeti olarak İsrail ile birlikteler. Korkunç nükleer silahlarla kuşatılmış İslam ülkeleri en ufak bir harekette yok edilmek üzere tehdit altında bekletilmektedir. Kurbağanın suyunun sıcaklığını yavaş yavaş arttırarak öldürmek gibi, çeşitli taktiklerle İslam medeniyetini bütünüyle yok etme amacına doğru ilerliyorlar. İslam ülkelerinde, Batılı entelektüellerin etkisiyle zihinleri işgal edilmiş sömürge aydınları, hayranları ile

birlikte görünür görünmez işbirliği yapmaktadır. Topraklarını işgal eden ve bu toprakların sahiplerine soykırım, zulüm ve katliam uygulayan “müstevlilere” karşı ülkesini savunanlara “terörist örgüt” olarak nitelendirecek kadar idraki iflas etmiş sözde aydınlar var.

Batı, Müslümanları insan olarak kabul etmemektedir. İnsan hakları ve hukukundan bahsedildiğinde Batı sadece kendi insanını kastetmektedir. Müslümanlar insan sayılmadığı için onların haklarından bahsetmek gereksiz görülmekte ve dolayısıyla onlara karşı katliam ve soykırım da meşru kabul edilmektedir.

Osmanlı Devleti (Devlet-i Âli) yaşasaydı, Filistin’de veya dünyanın herhangi bir yerinde soykırım yapabilirler miydi? İsrail, insan havsalasının alamaya-çağı bu tür katliamları yapabilirler miydi? Ortadoğu böyle mi olurdu? “Biz Ortadoğu’dan koptuğumuz için Ortadoğu da başı kesilmiş horoz gibi can çekiyor” (Karakoç, S., Farklar, s.27). Ortadoğu’da (Büyük) İslam Devleti mevcut olsaydı, Batı medeni-

yeti Filistin’i yok etmeye cesaret edebilir miydi?

Bu yazıda, devletin genel çerçevesini ortaya koymayı amaçlayacağım. İslam Medeniyeti bağlamında, Sezai Karakoç’un devlet kavramına ve ilişkili kavramlara yaklaşımını ele alarak, bunu açıklamaya çalışacağım. Devlet kavramına felsefi açıdan bakmaya, bir anlamda kavram mühendisliği yapmaya çalışacağım.

Felsefi açıdan vurgulamak istediğim şudur: Felsefede bir varolanın varolmasının dört nedeni olduğu kabul edilir. Ayrıca, cevher (varolan) ile varolanın özü (formu) ve maddesi arasındaki bağıntıyı açıklamaya çalışacağım.

Devlet, tarihsel süreç boyunca çağın şartlarına göre farklı biçimler ve amaçlar taşımıştır. İnsanın tarihteki ortaya çıkışı üç yüz bin öncesine dayanır. Devletin kuruluşu ise yaklaşık dört bin yıl öncesine dayanmaktadır (Duralı, T. Konuşmaları).

Öncelikle devleti, ilişkili olduğu millet, toplum, medeniyet, kültür ve yönetim kavramları bağlamında ele almak gerekmektedir. Bir metaforla başlayabiliriz. Denizde seyreden bir gemi hayal edelim. Bu geminin yolcularının millet olduğunu varsayalım. Gemiye yöneten kaptanı devlet başkanı, kaptan ve yardımcıları ise gemi yönetimi olarak düşünelim. Geminin daha alt kademelerinde ise diğer idareciler yer alsın. Geminin fiziksel yapısını, yolcuların hukukunu, geminin çalışma ilkelerini, yolcuların ihtiyaçlarını karşılayan işverenler ve işçileri, güvenliği sağlayanları; tüm bilgi, kural-

İslam ülkelerinde, Batılı entelektüellerin etkisiyle zihinleri işgal edilmiş sömürge aydınları, hayranları ile birlikte görünür görünmez işbirliği yapmaktadır. Topraklarını işgal eden ve bu toprakların sahiplerine soykırım, zulüm ve katliam uygulayan “müstevlilere” karşı ülkesini savunanlara “terörist örgüt” olarak nitelendirecek kadar idraki iflas etmiş sözde aydınlar var.

Bu toprakların medeniyeti İslam medeniyetidir. İlk insan ve ilk peygamberden başlayıp kıyamete kadar devam eden tek bir medeniyet vardır. O medeniyetin zirve hali, dolunay hali, İslam medeniyetidir. Diğer tüm medeniyetler, vahdaniyet veya hakikat medeniyetinin sapmış kollarıdır. Onların sapmış hallerini bildiğimiz için, onları sanki ayrı medeniyetlermiş gibi görüyoruz (Sezai Karakoç).

lar ve bu bilgilere göre yolculuk boyunca gerçekleştirilen her şeyi medeniyet olarak düşünelim. Geminin içinde yüzdüğü denizi ise zaman olarak kabul edelim.

Gemideki yolcuların hukuku ve geminin çalışma sisteminin kuralları, bu kuralları uygulama yetkisine sahip kaptan, mürettebat ve alt idarecilerden oluşan yapı devlettir. Bu kuralları ve bu kuralları uygulayan yöneticiler (örneğin hükümeti), devletin rejimi çerçevesinde millet tarafından belirlenir. Devlet sürekli; ancak gemiyi yöneten hükümet (devletin ilkelerini ve yasaları uygulayanlar) millet tarafından değiştirilebilir.

Medeniyet

Bu toprakların medeniyeti İslam medeniyetidir. İlk insan ve ilk peygamberden başlayıp kıyamete kadar devam eden tek bir medeniyet vardır. O medeniyetin zirve hali, dolunay hali, İslam medeniyetidir. Diğer tüm medeniyetler, vahdaniyet veya hakikat medeniyetinin sapmış kollarıdır. Onların sapmış hallerini bildiğimiz için, onları sanki ayrı medeniyetlermiş gibi görüyoruz (Sezai Karakoç).

Felsefede, düşünülebilir ve gösterilebilir her şey varolandır. Her varolan aynı zamanda cevher olarak adlandırılır. Cevher, form (öz) ve malzeme arasındaki ilişkiyi açıklamak için burada bir formül sunacağım.

Formül şu şekildedir;

Cevher = Form + Malzeme. (a)

Cevher (substance), form (essence) ve malzemenin (material) birleşiminden oluşur. Bu birleşimi bir kimyasal bileşiğe

benzetebiliriz. Şimdi, bu formülü bir varolan (cevher) olan medeniyet için uygulayalım:

Medeniyet = Kültür + Tabiat (b)

Medeniyetin esasını, özünü (formunu) kültür oluşturur. Medeniyet, kültürü içerir. Formun kelime anlamı şekil ve biçimdir. Felsefede, bir şeyi kendisi yapan şeye, o şeyin özü denir. Çay bardağı ile su bardağının her ikisinin de malzemesi camdır. Çay bardağını çay bardağı, su bardağını ise su bardağı yapan şey, onların formudur (şeklidir). O halde şekil (form), özdür.

Medeniyete Hegel'in diyalektiğini uygulayalım. Kültür tez, tabiat antitez, medeniyet ise sentezdir diyebiliriz.

Kültür ve tabiatın birleştirilmesinin faili millettir. Bu birleştirmenin bilgisi teknoloji ile sağlanır. Teknoloji, zanaat veya sanat anlamlarını da içerir. Bir binanın kültüre karşılık gelen mimari projesi, tabiat (yapı elemanları, tuğla, taş çimento vb.) birleştirilerek ortaya çıkan bina, bir medeniyet ürünüdür. Bazen, ortaya çıkan fiziksel bir nesne de olmayabilir. Örneğin, bir musiki eserini ele alalım: Eserin bestesi, kültürü, seslendirilmesi ise malzemeyi temsil eder; musiki de bir medeniyet ürünüdür (notalar+ses). Resim de bir medeniyet ürünüdür (ressamın tahayyülü+boya).

Soyut ve somut her şey medeniyete dahildir. Medeniyete girmeyen bir şey yoktur. Dolayısıyla, gemideki millet, yönetenler, yönetim ilkeleri, hukuk, iktisadi faaliyetler, geminin fiziksel işleyişi ve maddi unsurları-

nın tamamı medeniyete dahildir. Medeniyet, çok cepheli tarihi-sosyolojik bir oluşumdur.

Kültür

Düşünce, duyuş, inanç, bilim ve bilgi kültürdür. Kültür, açığa çıktığında medeniyete dönüşür. Etik, ahlak felsefesi ve kültürdür. Etik ilkeler davranışa dönüştüğünde ahlak haline gelir. Ahlak medeniyete tekabül eder. Eğer halının modeli kültürse, kendisi medeniyete karşılık gelir. Süleymaniye'nin projesi kültürse, inşa edilmiş caminin kendisi medeniyettir. Medeniyet, kültürü içerir.

Hayatımızın yol haritası kültürdür. Bütün ilişkilerimizin bilgisi kültürdür. Kültür hayatidir. Kültür olmadan yaşayamayız. Tabiattaki her şey, örneğin tarım ürünleri, tarım bilimi sayesinde toprağın işlenmesiyle; sanayi ürünleri, tabiattan elde edilen malzeme ve bilimsel bilginin teknoloji sayesinde birleşmesiyle medeniyet ürününe dönüşür.

Medeniyetin özü kültürdür. Medeniyetin oluşması için kültürün belirli bir düzeye ulaşması gerekir. Bir topluluk (community), bir toplumu (society) meydana getirir.

O toplum bir kültür üretir.
O kültürden bir medeniyet doğar.
O medeniyetten bir millet doğar.
O millettten bir devlet doğar.
(Karakoç, S., 2015, a, s.19)

Toplulukta adetler, görenekler ve gelenekler söz konusudur. Gelenek, göreneklerin yanı sıra yaptırım gücü olan yasalar ve hukuk ortaya çıktığında topluluk, topluma dönüşür. Kültürün belirli bir düzeye ulaşmış olması ne anlama gelir? Bu düzey nedir

ve kim(ler) söz konusu düzeye ulaşıldığına karar verir/verebilir? Bu sorunun cevabı, bir manzumu okuyan ehil bir kişinin bu manzuminin şiir olmadığına karar vermesiyle benzerlik gösterir; bu benzerlik dile getirilmesi zor olan bir ilişkiyi yansıtır.

Millet

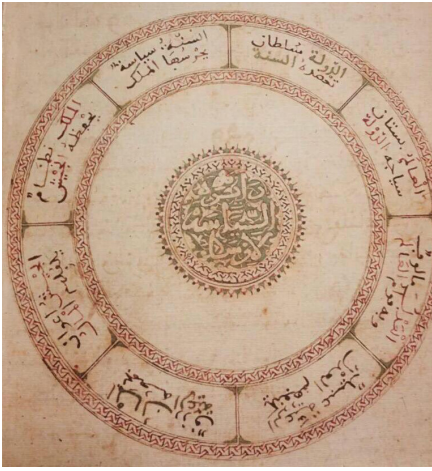
İslam milleti, ırk, dil ya da renk esasına dayanmaz; bir ruh etrafında toplanmış, aynı ideali paylaşan toplum fertlerinin bir araya gelmesiyle oluşan canlı ve somut bir varlıktır. Millet fertlerinin aynı coğrafyada bulunması şart değildir; aynı ruhu ve ideali taşıyanlar millete mensuptur. Yukarıdaki (a) denklemini millet kavramını açıklamak için kullanırsak:

Cevher = Form + Malzeme. (a)
Millet = Medeniyet + Toplum (c)

Medeniyet tez, toplum antitez, millet ise sentez olarak değerlendirilir.

Milletin özü medeniyettir. Medeniyetin ve devletin faili millettir. Medeniyet hem milletin özü hem de milletin var ettiği bir varolan olması çelişkili görünebilir. Medeniyet tarihsel ve sosyolojik bir olaydır. Medeniyetin tarih boyutu vardır. Bir toplumun İslam milletine dahil olmak istediğini düşünelim. Medeniyet ırmağı zaman içinde ilk insan ve ilk peygamberden beri akmaktadır. Toplum, bu ırmağa bir noktadan dahil olacak ve katıldığı medeniyetten millet formunu alacaktır. Görüldüğü üzere, toplum milletin malzemesidir.

Hayatımızın yol haritası kültürdür. Bütün ilişkilerimizin bilgisi kültürdür. Kültür hayatidir. Kültür olmadan yaşayamayız. Tabiattaki her şey, örneğin tarım ürünleri, tarım bilimi sayesinde toprağın işlenmesiyle; sanayi ürünleri, tabiattan elde edilen malzeme ve bilimsel bilginin teknoloji sayesinde birleşmesiyle medeniyet ürününe dönüşür.

Devlet

Devlet, bir milletin en üst yönetim erkidir ve egemenlik yetkisini millettendirir. Millet doğrudan ya da dolaylı olarak devletin ilkelerini (örneğin anayasa ve yasalarını) belirler. Millet, yönetenler aracılığıyla egemenliğini kullanır. Devletin işleyişini sağlayacak kurumları ve bu kurumları yöneten, yürüten personelin niteliklerini belirler. Kısacası, devlet aygıtının teorik yapısını şekillendirir. Devlet sistemi adını verdiğimiz bu kısım devletin formudur.

Devlerin formu, devlet sistemi, devletin ve kurumlarının işleyişini tanımlayan yazılı metinlerden oluşur.

Devlet = Devlet Sistemi + Millet (d)

Sistem tez, millet antitez ve devlet sentez.

Devletin faili millettir; devlet, benimsediği sistem ile medeniyete dayanır. Kurulan veya kurulmuş olan devletler, İslam medeniyeti sürecinde hangi ilkeler üzerine kurulduğunu ve nasıl yönetildiğini göz önünde bulundurarak, bu tarihi tecrübelerden yararlanmalıdır. Emevî, Endülüs,

Abbasi, Selçuklular ve Osmanlı Devleti'nin tarihi tecrübelerinden yararlanılması gerekmektedir.

Osmanlı Devleti, "devlet-i ebet müddet" olarak kurulmak istenmiştir; böylece devletin bin yıl yaşaması amaçlanmıştır şeklinde yorumlanır. Medeniyetimizde devlet, hakikat ideali, adalet ve ehliyet ilkeleri üzerine kurulmuştur. Devletin uzun ömürlü olması, milletin metafizik amacına ulaşması hedefiyle tasarlanmış ve bu yönde bir yaşam öngörülmüştür.

Devlet yöneticilerinin yanı sıra, toplumun (milletin) da aynı ideali ve değerleri paylaşması önemlidir. Eğer toplum, devlet ile aynı ideali ve değerleri paylaşmıyorsa, ilkelerin uygulanması ve adaletin sağlanması mümkün olmayabilir. Adaletin sağlanması mümkün olmayabilir. Eğer bir toplumda "veren el, alan elden üstündür" inancı yerleşmişse ve millet, aldıklarından fazlasını verme eğiliminde olan bireylerden oluşuyorsa, o toplum erdemli ve sağlam bir toplumdur.

İster monarşi ister demokratik bir devlet, isterse de İslam devleti olsun, devletin karakterini denklem (d)'deki devlet sistemi belirler. Bu denklem, devletin çerçevesini açıklayan basit bir formül olarak değerlendirilebilir.

Sonuç

Günümüzde, binlerce kilometre menzile sahip nükleer silahlara sahip olan devletler karşısında, bu silahlara sahip olmayan devletler küçük ve zayıf hale gelmiştir. Küçük devletlerin, varoluşu, onurlu bir yaşam sürmesi, güven-

liği, özgürlüğü artık mümkün değildir.

ABD ve Avrupa'nın desteğiyle İsrail'in Gazze ve Filistin'de işlediği katliamlar ve soykırımlar karşısında nükleer silahları olmayan devletlerin seyirci kalmasının nedeni budur. Dünyada, toplam 12 bin 512 nükleer silahın bulunduğu bir zamanda, nükleer silahlara ve onlardan korunma imkanlarına sahip olmayan, belirli bir ölçekte boyutları olmayan devletlerin özgürlüğünden ve güvenliğinden söz edilemez. Rusya'da 16 bin kilometre, ABD'de 13 bin kilometre menzilli nükleer başlıklı füzeleri olduğu bilinmektedir.

Sezai Karakoç, tehlikeyi sezip ve görerek, 1991'de *Diriliş* dergisinde İslam ülkelerine seslendi. "İslam Ülkelerinin Başında Bulunanlara Çağrı" başlıklı bir bildiri yayımladı (Karakoç, 2017b). Daha sonra bu bildiri, "Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II" kitabında da yer aldı (Karakoç, 2017b). Üstad, bu bildiride İslam ülkelerinin derhal bir araya geleerek bir "Savunma Antlaşması" imzalamalarını yazdı. Bu bildiri, hitabet sanatının muhteşem bir eseri olarak kabul edilse yerindedir. Üstad sanki sûr'u üfleemektedir. Altmış yıl boyunca İslam medeniyetinin dirilişi üzerine yazdı ve konuştu. Tehlikenin ne olduğunu ve derhal neler yapılması gerektiğini belirtti. Söylediği tehlikeler bir bir vuku buldu. "Keşke haklı çıkmasaydım," dedi.

Şimdi Sezai Karakoç'un söz ve yazılarından bir kısmını burada alıntılatacağım.

Üstadın ısrarla vurguladığı en önemli husus, İslam dünyası

ülkelerinin birleşmesidir. İslam dünyası, önce **“İslam Devlet Topluluğu”** ve **“İslam Millet Topluluğu”** olarak örgütlenmeli ve hem İslam dünyasının hem de insanlığın kurtuluşu için çalışmalıdır. İslam dünyasının özgürlüğü ve geleceğinin güven altına alınması ve insanlığın kurtuluşu için birleşmek şarttır. Birleşirlerse, en azından yutup yok etmek isteyenlerin boğazından geçmezler.

Üstad 1985 yılında Çağ ve İlham IV kitabında şöyle der: *“Bugünkü teknolojiyi göz önünde tutarsak yakın geleceğin devleti güvenlik açısından en az 10 milyon km² toprağa sahip 250 milyon nüfuslu ileri teknolojiye kavuşmuş bir sanayi ve bunlara denk bir kültür durumu olmalıdır. Bu ölçülerden aşağı derecede bir devlet, tabi olmak durumuna düşecek yani adı devlet olsa da gerçekte devlet olmaktan çıkacaktır. Çünkü devlet egemenliği kendi elinde olan topluluk demektir.”* (Not: 1991 yılında verdiği bir konferansta, bu ölçütlere nükleer silahlara sahip olma zorunluluğunu da eklemiştir). Günümüzde ise buna ek olarak, nükleer silahlara karşı savunma teknolojisine sahip olma zorunluluğu da bulunmaktadır.

“Müslümanlar Rusya’da Çin’de Hint’te ülkeleri işgal edilen her yerde, her haktan mahrum hor ve hakir durumdadırlar; çarçabuk kendilerine gelip, Doğu Asya’da Doğu İslam federasyonunu Orta-doğu’da orta veya merkez İslam federasyonunu ve Afrika’da Batı İslam federasyonunu ve daha sonra bu federasyonları sinesinde toplayan büyük İslam konfederasyonunu kuramazlar ve buna kültür temelli olarak geçmişte olduğu gibi insanlık amaçlı İslam

ülküsünü canlandırıp ruhlarda ateşleyemezlerse bu hayat memat çözümüne eremezlerse, ölüm, yok olma ve esaret, mukadderdir. Esaret rüzgârları kızgın felaket çöllerinde yakıcı bir şekilde esiyor. Uyanmayanlar için ne acıklı son!” (Karakoç, S., 2015, c, ss. 103-106).

“... ortadoğu’da büyük İslam devleti kurulmadığı taktirde bizim için mutlak surette esaret görünüyor” (Karakoç, 2015, b)

Kaynaklar

1. Karakoç, S. (2015, a). Çıkış Yolu III, *Kutlu Millet Gerçeği*, ss.7-57, *Yüce Devlet Gerçeği*, ss.57-91, 5. Baskı, İstanbul: Diriliş Yayınları.
2. Karakoç, S. (2015, a). Çağ ve İlham IV, *Esaret Rüzgarı*, ss.103-106, 5. Baskı, İstanbul: Diriliş Yayınları.
3. Karakoç, S. (2017, a). Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II, *Millet ve Devlet*, ss.30-32, 5.Baskı, İstanbul: Diriliş Yayınları.
4. Karakoç, S. (2017, b). Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II, *İslam Ülkelerinin Başında Bulunanlara Çağrı*, ss.197-202, 5.Baskı, İstanbul: Diriliş Yayınları. (Not: Bu yazı, Diriliş Dergisi’nin Ocak 1991 tarihli 119-120. sayısında yayımlanmıştır.)
5. Karakoç, S. (2018). Farklar Günlük Yazılar I, *Ortadoğu ve Türkiye*, ss.25-27, ss.197- 202, 8. Baskı, İstanbul: Diriliş Yayınları.
6. Karakoç, S. (2015, b). Çıkış Yolu II *Medeniyetimizin Dirilişi*, ss.130, 5. Baskı, İstanbul: Diriliş Yayınları

Günümüzde, binlerce kilometre menzile sahip nükleer silahlara sahip olan devletler karşısında, bu silahlara sahip olmayan devletler küçük ve zayıf hale gelmiştir. Küçük devletlerin, varoluşu, onurlu bir yaşam sürmesi, güvenliği, özgürlüğü artık mümkün değildir.

Kur'an ve Yönetim

Abdullah TURHAN

Dr., Burdur Mehmet Akif Ersöz Üni.
Öğretim Üyesi

Kur'an Müslümanların hayatını tanzim etmek üzere inzal olmuş vahyi ilahidir. Kur'an akıl, kalp, düşünce, duygu kaynaklarını vahiyle besleyerek; tezkiye edilmiş bir nefisle adil bir toplumsal düzen hedefler. Bir Batılının yerinde tespitiyle "sosyo politik ve ahlaki" bir düzendir bu. Tarih boyunca Müslümanlar bu düzeni tesis etmek için vahyi merkeze alarak, pergel metaforuna uygun olarak karşılaştıkları kültürlerden de esinlenerek bir yönetim pratiği ve geleneği inşa etmişlerdir. Her ne kadar modern zamanlarda sanki her şeyi yeniden keşfediyormuş edasıyla söz söyleyip hareket etseler de üzerine oturdukları miras böyle bir müktesebatın zengin emareleriyle doludur.

İslam medeniyetinin yönetim ufkunun yeniden keşif ve inşası sorumluluğunu daha fazla iliklerimizde hissetmemiz gereken bir vasata doğru yol alıyoruz. Tüm parıltılı haliyle modernitenin bizi getirdiği menzilin, maksudumuza uygun bir menzil olmadığını yaşadığımız her bir hadise ve müşkil günbegün göstermekte. Derdim çok ki hangisine yanayım türküsünü dilimizde nakarata çeviren bu vasat ancak çok yönlü bir muhasebe ve inşa faaliyetiyle aşılabılır. Bu muhasebe ve inşanın önemli bir ciheti de yönetime dairdir. Yaşadığımız modernliğin her biri, birçok maraza vesile olan reçetelerini şifa-yı Lokman olarak olarak görmekten vazgeçmeli, kendi modernliğimizi nasıl inşa edeceğimize dönük ciddi çabalar içine girmeliyiz. Bu manada Kur'an'ın önümüze açtığı ufka eklektik ve meşrulaştırıcı tarzda bakmaktan sarfı nazar ederek kendi fikri ve ameli pratiklerimize yön verir hale getirmeliyiz.

Kur'an yönetime dair evrensel ilkeler içermektedir. Geçmiş mirasa katkı sağladığı gibi, geleceğin inşasına zemin olacak ilkeler barındırmaktadır. En küçük yönetim biriminden, uluslararası organizasyonlara medar olacak umdelere mündemictir. Öngördüğü ilkeler ailede adil bir yönetim modeline zemin olacağı gibi birçok siyasi hiyerar-

şinin de adalet temelli teşekkürüne vesile olabilecek zenginlik ve esnekliktedir. Tek bir ideolojiye sığmayacak kadar geniş ve zamanın kalıplarıyla eskimeyecek kadar değişime açıktır.

Adaleti yönetimin vazgeçilmez hedefi olarak önümüze koyarken, adaletin pratik hayatta en fazla dumura uğradığı alanlara, ayrıntı denebilecek mevzulara da hususen dikkat çekmiştir. Boşanma, çocuğun emzirilmesi gibi mikro alanlardan; borç hukuku gibi muhataralı alanlara, oradan hukuk mahfiline, oradan da devlet yönetimine kadar uzanan bir örneklem dünyasını sergilemiştir. Ancak tüm bunları yaparken kuru bir kanun ya da nasihat dili kullanmamış, nefsin terbiyesine, kalbin itminasına, ihsanın gerekliliğine işaret ederek, adaletin ancak böyle bir zemin üzerine inşa edilebileceğini göstermiştir.

“Onların işleri kendi aralarında istişare iledir” emrinin ötesinde istişare bizzat Hz. Peygamber’e emredilmiş “onlarla istişare et!”,

hususen cemiyet işleri anlamı verilebilecek olan “emr”, istişarenin temerküz ettiği alan olarak vurgulanmıştır. Asıl olanın danışarak dağlar aşmak olduğu fehvasınca usul, içerik ve mekanizma ümmetin içtiihadına bırakılmıştır. Ancak istişarenin emin ve ehil insanlarla yapılacağı belirtilmiş, sonucu güzelleştirecek tüm araçsal vasatın keyfiyeti ise cehd ve tefekküre bağlı kılınmıştır.

Serazad bir hayat yaşayan, kabilesi dışındaki bir otoriteye itaati zül sayan, kabilesindeki lidere de sadece menfaati ölçüsünde gevşek bir mekanizmayla itaat edebilen Câhiliye toplumunu “yöneticilerinize itaat edin” emriyle silkeleyen Kur’an’dı. “Başınızdaki zenci bir köle dahi olsa itaat edeceksiniz” emr-i Rasulü “aynı sofraya oturmayı zül addederiz” anlayışına indirilmiş bir yumruk gibiydi. Sultanlarına, meliklerine, krallarına secde edenlere ise yöneticilerin bir kul olduğu hakikati haykırılıyor, onlar Allah’ın kitabına itaat ettikçe itaati hak ederler

düsturu, ferman buyuruluyordu. Anarşist anlayışlara prim vermeden, kula kul eden diktatörlüklere de dur diyebilecek maku liyet ve meşruiyet merkezli itaat anlayışı bugün için de dertlere derman konumundadır.

Asabiyet modern hayatta farklı veçhelere bürünerek yeniden hortlamaktadır. Dünün kabile asabiyeti daha çok ulus temelli bir görünümle bugün yeniden sık sık zuhur etmekte, ayrıca hayatın birçok alanında farklı zeminlerde neşvünema bulmakta, sanki modern dünya asabiyet tohumlarıyla hayat bulmakta, neredeyse tüm mensubiyet hisleri hızlı bir şekilde asabiyete dönüşmektedir. Bir olmanın, birlik olmanın rahmeti kısa bir zamanda “biz, biz, biz ...” nara larının arasında gazap ateşiyle yanar hale gelmektedir. İsimler, cisimler, tabelalar birer fetişe dönüşmekte, uhuvvet ve keyfiyet hep bir başka bahara kalmaktadır. Ehliyet temelli yönetim anlayışı bizimkiler, bizden olanlar realitesinin önünde buz gibi erimektedir. Kendi kurumsal yapılarına ve yönetim birimlerine ehliyet, adalet, istişare esaslı Kur’an’ın yönetimle ilgili farzlarını uygulamak yerine, topu devlete, siyasete atmak hepimizin işine gelmektedir.

Ezcümle bize hayat verecek yönetim umdeleri iman edenler için bir ışık olmaya devam etmektedir. Lakin mesele Mevlana’nın tespitiyle “körler çarşısında ayna satma, sağırklar çarşısında gazel atma” makamında bulunup bulunmadığımızla alakalı gibi durmaktadır. Gözünü kapatanlara fayda verecek bir ışık, kulağını tıkayanlara duyurulacak bir hakikat yoktur.

Kürevi Ahlaki Çöküntü ve Acı Neticeleri

Mucahid YILDIZ

“Her doğan İslam fitratı üzerine doğar. Sonra anne-babası onu Hristiyan, Yahudi ya da Mecusi yapar.”

(Buhârî, Cenâiz 92; Ebû Dâvut, Sünne 17; Tirmizî, Kader 5)

Hiz. Peygamberimiz (s.a.v.)'in bu ifadelerine göre insan dünyaya İslam fitratı üzerine gelmiş olmasına rağmen bu fitrattan uzaklaştıkça, ahlaki bakımdan gerilemeye başlar. Ana-babası başta olmak üzere yaşayıp büyüdüğü çevre ona yeni bir yön verir. Ahlaki çöküş böyle başlar ve son noktasında zirveye ulaştığında artık insan, insan olmaktan çıkarak “esfel-i safilin” seviyesine düşer.

Bu çöküntü zirvesinin birinci örneği Kabil'dir. İlk katil olarak insanlık tarihindeki yerini aldı. Bundan sonra onu örnek alarak şeytana hizmet edenler, aynı şekilde sefillerin sefili olarak bütün canlı ve cansız mahlûkatın başına büyük birer bela oldular.

En çok dikkat çeken tarihteki diğerk bir örnek Firavun'dur. Ülkesindeki tüm Yahudilerin erkek çocuklarını öldürterek kadınlarını sağ bırakan bu cani, kendi varlığını korumak adına bu katliamları yaptı. Bugün Siyonist terör rejimi de yaptığı katliamları, kendini savunmak adına meşru göstermektedir. Her bir canlının haksız yere öldürölmesinin asla meşru bir sebebi olamaz. Bunu batı çok iyi bildiğı halde, Siyonist ağlarına takılan çok yüzlü yöneticileri bu “meşruiyeti” kabul ediyorlar.

Aynı şekilde Avrupa ortaçağında Endülüs Emevi Devletinin yıkılmasıyla birlikte Vatikan güdümlü güçler, bugün İspanya adı verilen ülkede, Müslüman, Yahudi ve tek Allah inancına sahip Hristiyanlar arasında hiçbir ayırım yapmadan tamamını hunharca katlettiler, akla hayale gelmedik işkencelerle öldürdüler.

Gözü doymayan caniler, yeni dünya olarak bilip 'Amerika' adını uygun gördükleri dev kıtada, yeraltı ve yerüstü zenginliklerini pervasızca çalabilmek için, buranın yerli halkı olan milyonlarca İnkaları, Aztekleri, Endülüs'te yaptıkları katliamlara benzer bir şekilde yok ettiler.

Kırk milyondan fazla insanı katlettiği rivayet edilen Cengiz Han, insanlık tarihinin en korkunç katillerinden biridir. Batı ona adeta bir kahraman gibi hayranlık duymaktadır. Bazı akli evveler de bu kadar çok insan telef eden canavarın, ölen insanlardan kalan boş tarlaların ormana dönüşmesiyle yeryüzünü soğutup, iklimin düzelmesine katkıda bulunduğu gibi akla muhal yorumlar yapabilmektedir. Bu da ahlaki çöküntünün bir sonucudur.

Yeryüzünün tamamını sararak insanlığı ahlaki çöküntüye götüren en büyük sebep ve araç günümüzde sosyal medyadır. Osmanlı'nın yıkılmasından sonra dünyaya hâkim olan Siyonist-kapitalist düzen tüm imkânlarını seferber ederek bu çöküntüyü hızlandırdı. Bu çalışmalarını toplumlar üzerinde yaptığı gibi öncelikli olarak onları yöneten politikacıları da hedefliyordu. Maalesef bugün Gazze ve Batı Şeria'da, tüm dünyanın seyirci kaldığı vahşete gözlerini yuman, kulaklarını tıkayan ve ağızlarını açmayan devlet yöneticilerini başarıyla kendisine bağlamış

olduğunu görüyoruz.

Bütün bunlara rağmen onların planları, en hayırlı ve güzel planları yapan Cenab-ı Mevla'nın planlarından elbette üstün gele-meyecektir. Doğudan batıya, kuzeyden güneye; dini, dili, ırkı ne olursa olsun Siyonist hunharlığını protesto eden, bütün baskılara rağmen sokaklara dökülerek vahşete karşı haykıran topluluklar görmekteyiz. Ayrıca batıda İslam'a olan ilginin kat be kat çoğalarak Müslüman olanların sayısının hızlı bir şekilde artması da dikkatleri celb ediyor.

Fakat bu güzel gelişmelerle birlikte bütün dünyadaki ahlaki çöküntünün durmaksızın devam ettiğine dikkat çekmek istiyorum. Gayri İslami toplumlarda bu önceleri daha hızlı bir şekilde cereyan ediyordu. Ancak bugün Müslüman adını verdiğimiz toplumlarda da aynı hıza ulaşmış durumda. Çevresine şirin görünmek gayesiyle, uyduruk dil, uyduruk kıyafet, uyduruk din ile kendilerini aldatanların sayısının giderek artması çok üzüntü verici vesselem.

En çok dikkat çeken tarihteki diğer bir örnek Firavun'dur. Ülkesindeki tüm Yahudilerin erkek çocuklarını öldürterek kadınlarını sağ bırakan bu canı, kendi varlığını korumak adına bu katliamları yaptı. Bugün Siyonist terör rejimi de yaptığı katliamları, kendini savunmak adına meşru göstermektedir. Her bir canlının haksız yere öldürülmesinin asla meşru bir sebebi olamaz. Bunu batı çok iyi bildiği halde, Siyonist ağlarına takılan çok yüzlü yöneticileri bu "meşruiyeti" kabul ediyorlar.

Reelpolitik ve Fetişizm Bağlamında Devlet

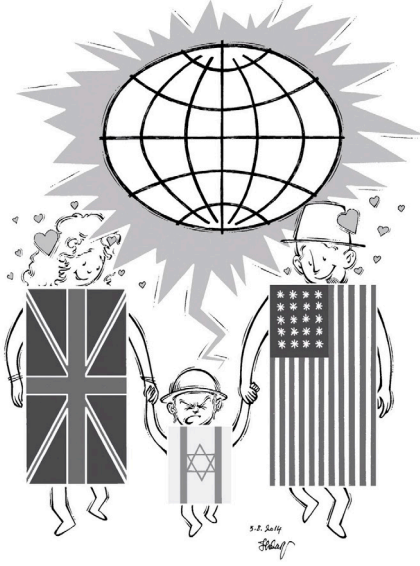
şehnaz FINDIK İNAN

Siyasal iktidarın güvenli bulmadığı limanlar terörize edilmiş korsanlarla doludur. Devletler bu korsanların varlığını, savunma ve silahlanma meşruiyeti olarak kullanırlar. Güvenlik, askeri harcamalar ve iktidarın yerini garanti etmek için başvurduğu “korkutma” stratejileri de yine bu korsanlar sayesinde demokrasi şöleninin birer parçası haline gelir. Devlet, şiddetin meşru kaynağı olduğuna göre onun öz ve menfaatine kast eden en ufak hareket terör eylemi olarak nitelendirilmeye mahkûmdur. Peki, bu devlet, tüm organlarıyla, apartheid bir rejimi benimseyen İsrail ise? Nusayri aristokratlar eliyle haritadan silinmiş Suriye ise? Batılı emperyalistlerin petrol kuşatması altındaki Irak ise? Güç ve otoritenin yaşam ve mülkiyeti korumak uğruna devredildiği Leviathan, belirli bir azınlığın müdafisi olarak asıl hak sahiplerine yaşam hakkı dahi tanımıyor ise, devlet bizim neyimiz olur?

Ortadoğu denilen ve bize göre yanlış tanımlanmış; kaynak ve jeopolitik zengini coğrafyada uzun yıllardır var olan siyasal istikrarsızlık buradaki halkları insani yaşamdan mahrum bırakıyor. Bilhassa çökmekte olan devletlerde, geniş katılımlı sivil toplum oluşumları silahlı ve örgütlü hareket eden gençlik grupları yaratıyor. Bu gruplar, sivil toplum nosyonlarından ziyade patronaj siyasetinin krizleriyle bağlantılı bir sosyal kategori ortaya çıkarıyor. Adına gerilla hareketi, cemaat yahut mezhep ne dersiniz deyin sonuç değişmediği gibi kriz de derinleşiyor. Burada açıkça halkı kontrol altına alan ve ülkenin kaynaklarını elit bir azınlığın kullanımına açmak suretiyle oradaki siyasal kırılmağı destekleyen gayri ahlaki bir yönetim meydana geliyor. Yani merkezileşme ve bürokratikleşmeye sıkı sıkıya bağlı bu yeni yönetim anlayışı, insanları devletin aidiyet mekanizmasına dâhil eden yeni bir tür fetişizm üretiyor. Günün sonunda güç mücadelesine giren bir kesim çıkıp “devlet benim” diyor.

Sosyal haydutlar eliyle kamusal otoritenin boş bıraktığı tüm alanlarda boy gösteren bu nevi oluşumlar, bilhassa Arap Baharı ve sonrasında

Çizgi: HASAN AYÇIN

daki süreci yöneten asli unsurlar arasında yerini almış durumda. Dolayısıyla Ortadoğu'da devlet, yer altı-üstü kaynakların kullanılması ve Batılı işbirlikçilerin çıkarlarının korunması bakımından yerel elitlerin halkın geri kalanına tahakküm kurduğu meşru bir kanal olarak görülüyor. Bundandır ki devletin zayıf olması da dışlanmış ve marjinalleşmiş grupların kolektif eylemleriyle baş etmeyi zorlaştırıyor. Bu bağlamda düşünüldüğünde devlet davranışının hemen her coğrafyada aynı şekilde tezahür edeceğini düşünmek bizi daha büyük yanlışlara sevk ediyor.

Devletler, içerisindeki ulus bilincini ırk veya dil birliği üzerinden tesis etmekle geleceğe yönelik topyekûn hareket edilen millî bir kalkınma mı öngörür? Cevabımız Ortadoğu söz konusu ise evet değil, maalesef. Zira İhvan-ı Müslimin tecrübesine bakıldığında cevabımız Mısır özelinde en azından bir süre için "hayır"

olmak zorunda. Ancak hem İsrail'in emniyeti hem de Süveyş'teki ticari hareketlilik için; bilhassa Mısır'ın seküler, Batı-cı ve petrol tüccarı komşularının kendi aşiret devletçiklerinin menfaatlerini koruması uğruna İslami bir yönetim tehlike arz ediyor. Hele ki bu yönetim insani, ahlaki değerleri İslami referanslara dayandıran; özgür ve insani kalkınmayı öngören politikalar üreten bir yönetim olacaksa, vay Amerikan emperyalizminin haline! Dolayısıyla Mısır, hâlâ askeri rejimin devlet eliyle pantolon üretip sattığı bir "kayıp potansiyel" olmaya mahkûm ediliyor. Diktatör Mübarek'in bir grup elitin insafına bıraktığı Mısır halkı, "ekmek, onur ve hürriyet" çağrısı ile devletini hakiki manada "devlet" olmaya çağırsa da direnişinin neticesinde kendi ülkesini korumak ve yaşatmak istediğinden cezalandırılıyor. Zira devletlerin statükoyu koruma çabaları artık Metternich'in 1815 kararlarının çok daha ötesinde tanımlanıyor. Bugün devletler, bürokrasi ardına sığınmış ve halkından korkan zengin tüccarların eliyle teşkilatlanıyor.

Peki, halkının ve topraklarının bekası, sürekliliği ve kalkınması için üretilen dış politikayı ne yapacağız? Askeri harcamaları ve iktidara gelen İslamcı partileri? En başta normatif dış politika ile devletler, sistem içerisindeki aktörlerin çıkarlarını takip etmeyi amaçlıyor. Dolayısıyla yöneticileri Müslüman olsun ya da olmasın zorlayıcı bir diplomasi yahut caydırıcı bir askeri-ekonomik güç, reelpolitik bağlamda "ümmeççi-kardeşçi" anlayışın çok daha ötesine uzanan bir devlet güvencesi tesis ediyor. İsrail'e yaptırım uygu-

layamayan devletlerin halkları sokak eylemleriyle kendi devletlerini eleştirip politik manevra almaya zorlarken, devlet yöneticileri bu eylemlere sessiz kalıyor. Bu sessizliğin alt metninde devleti oluşturan burjuvanın, sıkı sıkıya eklemlendikleri Siyonist lobiler karşısındaki acziyeti yatıyor. Bu da bilhassa Türkiye gibi devlet fetişizmi olan doğu ülkelerinde var olan "devlet" algı ve anlayışında dramatik çözümler yaratıyor. Böylelikle Müslüman halk nezdinde devlet, Müslüman lider ve yöneticilerin koltukları altındaki "kutsal" teşkilat değil, kurucu ve sürekli unsurları itibarıyla küresel sistemin bir parçası olarak kendini hatırlatıyor.

Peki, bu farkındalıkla bir kez daha sorarsak, devlet bizim neyiz? Ortadoğu'daki yapının önümüze koyduğu devlet ile Türkiye Cumhuriyeti devleti arasındaki bariz farkları göz ardı etmeden, teorik ve pratik çerçeveden devlet bizim için neyi temsil ediyor diye objektif bir soru sormalıyız. Hâlihazırdaki devletler sistemi içerisinde yapısal, tarihsel ve ulusal bir organizma inşa ederek tüm bunlara yerellik ve değer atfeden bir devlet anlayışı ne kadar sürdürülebilir? Anayasası, askeriyesi, rejimi, dış politikası ve iktisadi modeli ile birlikte düşünüldüğünde devletin bizim mahallemizdeki karşılığı ne olmalı? Aksa Tufanı sonrasında İsrail'e karşı tutumları dolayısıyla birçok İslam ülkesinin ve İslami yönetim iddiasında olan hükümetin sınıandığı bir dönemden geçiyoruz. Dolayısıyla İslamcıların, Türkçülerin ve dahi farklı devlet fetişizmine sahip grupların cevabını bulması gereken bu soruların yüksek sesle sorulması gerekiyor.

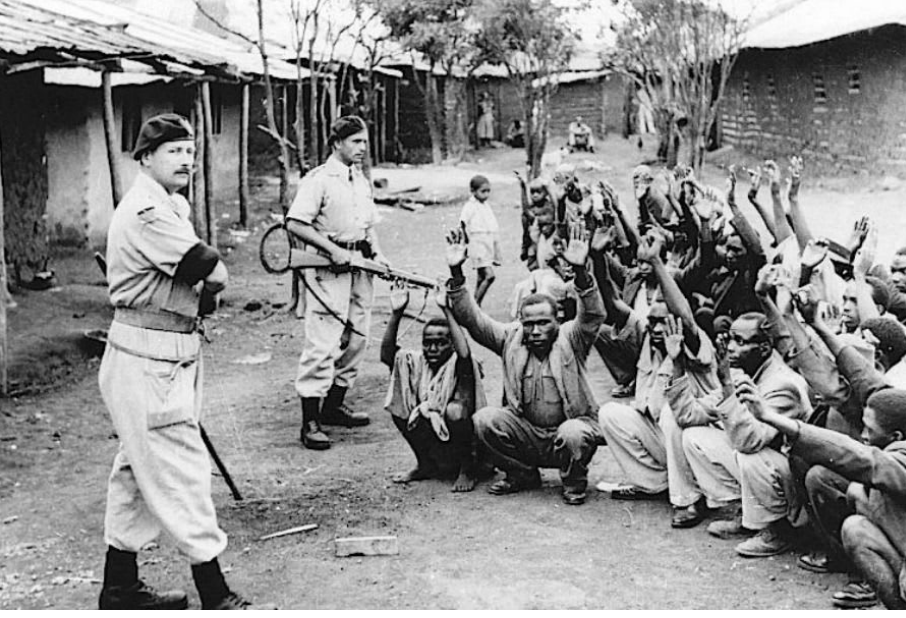
Postkolonyal Afrika Devleti

Serhat ORAKÇI

Dr., Haliç Üni. Öğretim Üyesi

Günümüzde 1.5 milyar insanın yaşadığı Afrika topraklarında politik sınırları belirlenmiş 54 farklı devlet yer alırken bu devletler büyüklü küçüklü 1.500'ün üzerinde etnik topluluk barındırmaktadır. Geneli 1960 sonrası bağımsızlık kazanan bu devletlerin en temel ortak özelliği ise sömürgeciliğe maruz kalmaları (Liberya ve Etiyopya hariç) ve kolonyal güçlerin etkisinde benzer süreçlerden geçmiş olmalarıdır. Elbette Afrika kıtasında sömürgecilik sonrası varlık göstermeye başlayan devlet yapıları arasında benzerlikler olduğu kadar farklılıklar da bulunmaktadır ancak temelde devletten umulan güvenlik, kalkınma, refah gibi olguların uzağına düşülmüştür. Bugün hâlâ Afrika ülkelerinin sosyo-ekonomik göstergelerinin dünya ortalamasının altında seyredişi devam etmektedir. Kanaatimizce bu geriye düşüşün sebepleri arasında postkolonyal Afrika devletinin yapısı son derece önemli bir yer tutmaktadır.

Bir şey “postkolonyal” ise “kolonyal” ve onun da öncesini ifade eden “kolonyal-öncesi (precolonial)” olgular arasında bir ilişki ve süreklilik olmalıdır. Postkolonyal Afrika devletinin doğuşu da geleneksel idare yapılarının sömürgecilikle birlikte ortadan kaldırılması sonrası kolonyal devletin devamlılığının farklı bir tezahürü olarak belirmiştir. Bu minvalde geleneksel yapıları bozguna uğratan kolonyal idare, belirleyici bir statüdedir ve bu nedenle postkolonyal Afrika devletine yönelen her inceleme öncelikle kolonyal devlete değinmek mecburiyetinde kalır.

Sömürge İdaresi ya da Kolonyal Devlet

Sömürgecilik faaliyetlerinin işlevsel kıldığı bir kurgulama olan "Kolonyal Devlet" Avrupa güçlerinin küresele yönelen sömürü eğilimleri doğrultusunda farklı coğrafyalarda uygulamaya sokularak pratiklik kazanmıştır. Temeli sömürgeci merkez gücün çıkarlarını korumak hatta mümkünse bu çıkarları yerelde maksimize etmektir. Şiddet ve sömürme eğilimi barındıran bu yapay idarenin tesis edilebilmesi ve kalıcı hale gelmesi için yapılması gereken öncelik ise ele geçirilen topraklarda hüküm süren gelenekle ilişkili otoriteyi ve idareyi devre dışı bırakmaktır.

Geriye dönüş hayalini tamamen ortadan kaldırmanın yolu fiziki sömürüyü zihinsel sömürgecilik ile paralel sürdürmek şeklinde benimsenmiştir. Bu yolla kültürel aşağılamaya maruz bırakılan topluluk bir daha asla kendine özgü hasletlere gerçek anlamda dönme eğilimi gösteremeyecektir. Hatta bazı durumlarda ken-

dine özgünlükten tiksinecek hale gelecektir. Sömürge pratiğinde geleneklerinden koparılan bireylerin, özellikle aydınların, yaşadığı kimlik bunalımı bu yönde bir zihinsel sömürden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda Afrika topraklarında icra edilen sömürgeci faaliyetlerin önemli çıktılarının biri geleneğe bağlı hiyerarşi, otorite ve idarelerin kökünden kazınması olmuştur ancak bu hafızayı silme işlemi bir daha asla geriye dönüşü mümkün kılmayacak şekilde yapılmıştır ki adeta "tarihsizleştirme" misyonu icra edilerek kültürel kodlar formatlanmıştır. Böylelikle tek bir yöne doğru ilerlemek, yani Batılaşmak nihai amaç haline getirilmiştir.

Kolonyal devletin temel politikası merkeze mali yük getirmeyecek şekilde çevrenin (sömürgecinin) kaynaklarını (insan gücü dahil) rasyonel bir şekilde aktarmak ve bu yolla merkezi zenginleştirip ihya etmektir. Bu yönde kurgulanan devlette esas olan yönettiği halkların refahı ve çıkarı değil, binlerce kilometre

Yerli işbirlikçilerin devşirilmesi başarıyla gerçekleştiğinde artık kolonyal devletin yıkılma zamanı gelmiştir. Gösterişli bir bayrak ayiniyle fiili varlığına son verilir. Postkolonyal devlet artık yerli elitlerin ellerinde yükselmeye hazırdır. Ancak bunun yerel görünümlü bir yabancı olduğunun anlaşılması ise fazla uzun sürmeyecektir çünkü iktidar el değiştirmiş ama radikal bir değişim yaşanmamıştır. Aradan geçen zamana rağmen artık eski sömürgeci olarak anılan güç çıkarlarını korumaya ve sömürmeye yerli elitlerle ilişkileri üzerinden devam etmektedir. Hatta şartlar kolonyal dönemi aratacak düzeyde kötüleşmiştir.

Halkın devlete olan yabancılaşması ise hızla gerçekleşir çünkü devlet-millet bütünlüğü sağlanamamıştır. Etnik ve dini çatışma için zemin her daim hazırdır. Devletten umudunu kesen halkın yapması gereken görünmez olmak, en azından ağır vergi ve baskılardan kurtulmaktır. Diploma edinebilenler diasporaya dahil olarak kendini bu cendereden kurtarırlar.

uzakta yaşayan başka bir topluluğun refah seviyesini artırmak ve çıkarlarını korumaktır. Kolonyal devletin varlığını sağlayan bu haksız transfer nedeniyle merkezin zenginleşmesi karşısında çevre her daim ekonomik kayıplar içinde olmuştur. Afrikalı köle emeğiyle inşa edilen Batılı metropoller bu durumun en bariz yansımasıdır.

Postkolonyal Devlet

Bu yapay kurgunun sonsuza kadar muhafaza edilemeyeceğinin anlaşılması; bu kurguya ortak olmak isteyen güçlerin belirmesi uzun sürmeyecektir zira sömürgecinin dünyasını yavaş yavaş tanımaya başlayan ve onun gibi oturup kalkmasını öğrenenler eğitim sürecine dahil olarak yeni bir yüz, yeni bir düşünce biçimi edinecektir. Bu realiteyi fark eden kolonyal idarenin artık yapması gereken Batılılaşmayı özümsemiş eğitilmiş elitlerle işbirliği sürecine yönelerek onların potansiyelinden faydalanmak olacaktır. Bu sayede “vatansever” elit peşine taktığı toplumla hayalini kurduğu ulusal projesini hayata geçirmeye çabalarlarken aynı zamanda da sömür-

geci gücün çıkarlarını korumaya devam edecektir.

Yerli işbirlikçilerin devşirilmesi başarıyla gerçekleştiğinde artık kolonyal devletin yıkılma zamanı gelmiştir. Gösterişli bir bayrak ayiniyle fiili varlığına son verilir. Postkolonyal devlet artık yerli elitlerin ellerinde yükselmeye hazırdır. Ancak bunun yerel görünümü bir yabancı olduğunun anlaşılması ise fazla uzun sürmeyecektir çünkü iktidar el değiştirmiş ama radikal bir değişim yaşanmamıştır. Aradan geçen zamana rağmen artık eski sömürgeci olarak anılan güç çıkarlarını korumaya ve sömürmeye yerli elitlerle ilişkileri üzerinden devam etmektedir. Hatta şartlar kolonyal dönemi aratacak düzeyde kötüleşmiştir.

Kaynakların metropole transferini gerçekleştiren bir grup eğitimli elit bu hizmetlerinin karşılığını alarak zenginleşme yoluna girerken topluluğun geride kalan üyeleri son derece vasat-altı koşullarda yaşamaya mahkûmdur. Önemli olan bu bir grup yönetici elitin çıkarlarının öncelenmemesi ve korunmasıdır. Paranoya içinde muhalefet bastırı-

lır; yeni rejimini devamlılığı için gerekli tek parti yönetimi kuru-
lur ve militarizasyona kayılır.
Göstermelik seçimler ile demok-
rasi oyunu oynanır, %50'nin
altında katılım ve %95'lerde oy
alan iktidar, seçim zaferini gös-
terişli bir şekilde kutlamaktan
geri durmaz.

Halkın devlete olan yabancılaş-
ması ise hızla gerçekleşir çünkü
devlet-millet bütünlüğü sağlana-
mamıştır. Etnik ve dini çatışma
için zemin her daim hazırdır.
Devletten umudunu kesen halkın
yapması gereken görünmez
olmak, en azından ağır vergi ve
baskılardan kurtulmaktır. Dip-
loma edinebilenler diasporaya
dahil olarak kendini bu cende-
reden kurtarırlar. Artık yapa-
bilecekleri geride bıraktıkları
ailelerine para göndermek, ala-
bildiğine eleştirmek ve girdikleri
dünyaya uyum sağlayarak adapte
olmaya çalışmaktır. Memleket-
teki huzursuzluk, istikrarsızlık
nedeniyle göç arttıkça diaspora-
daki nüfus da artar.

İktidar hayatta kalmasının dış
desteğe bağlı olduğunu iyi bildi-
ğinden eski sömürgecisi ürküt-
mekten çekinir. Modernizasyon
kapsamında dış silah ve eği-
timler alan askerlerin gene dış
aktörlerce kışkırtılarak silahla-
rını rejime yöneltmesi ihtimali
her zaman geçerliliğini koru-
maktadır. Yönetici elit şüphe ve
korku içinde yaşamaya mahkûm
edilmiştir. En yakınındaki muha-
fız alayının bile kafayı çekip bir
darbe senaryosu ile harekete
geçmeyeceğinin hiçbir garantisi
yoktur. Tepe yönetim için yurtdı-
şına çıkmak bile riskli hale gelir.
Devlete ait basın yayın organları
beyin yıkayıcı yayınlarını bı-
madan usanmadan sürdürürken

her şeyin farkında olan halk ses-
sizce patlama anını beklemeye
devam eder. Şartlar olgunlaşınca
mutlaka bir kurtarıcının zuhur
edeceğine inanmaya devam eder.

“Kurtarıcı” geldiğinde ise sokağa
dökülmek, yönetimi indirmek
muazzam bir tutkuya dönüşür.
Bayraklar açılır. Hoş sloganlar
türetilir. Umut yeşerir. Devrim
denen şeyin tadına bakılır. Ama
sular yavaş yavaş duruldukça
maskeler iner. Kurtarıcı sanıla-
nın gerçek kurtarıcı olmadığı;
form değiştirmiş başka bir kukla
olduğu ortaya çıkar. Hayal kırık-
lığı inanılmazdır. Sonuç itiba-
riyle postkolonyal Afrika devleti
sömürgeci gücün yeni-sömürge-
cilik anlayışının bir aparatı gibi
hareket etmeye devam edecek-
tir. Çekirdeğini oluşturan kolon-
yal devletten fazla uzaklaşılama-
mıştır. Yönettiği halka karşı aynı
şiddet ve sömürü eğilimlerini
içinde barındırmaya devam eder.

**İktidar hayatta kalmasının dış
desteğe bağlı olduğunu iyi
bildiğinden eski sömürgecisi
ürkütmekten çekinir. Modernizasyon
kapsamında dış silah ve eğitimler
alan askerlerin gene dış aktörlerce
kışkırtılarak silahlarını rejime
yöneltmesi ihtimali her zaman
geçerliliğini korumaktadır.
Yönetici elit şüphe ve korku
içinde yaşamaya mahkûm edilmiştir.
En yakınındaki muhafız alayının
bile kafayı çekip bir darbe senaryosu
ile harekete geçmeyeceğinin
hiçbir garantisi yoktur.**

Film Sektörünün Manevi Değerlerimizle İmtihanı

Kemal KAHRAMAN

Dr., Tarihçi-Yazar

Son yıllarda ülkemizde film endüstrisinde ve dizi yapımlarında önemli bir sıçrama yaşandı. Yerli diziler dünyanın her yerinde gösterime giriyor, izlenme rekorları kırıyor. Hollywood'un, Bollywood'un en büyük rakibi olduğu söyleniyor. Büyük bir ekonomik değer ifade eden sektörde çok sayıda meslek elemanı yetişiyor. Yapım şirketleri kuruluyor veya gelişiyor. TV kanallarında her gün yeni bir dizinin başlamasına şahit oluyoruz. Dizilerin bu kadar günlük yaşamın parçası haline gelmesi, incelemeye değer bir konudur. Öyle ki dizi oyuncularını neredeyse ailemizin bir ferdi haline geliyor.

Bunların bir kısmı sürekli olarak “yakışıklı” bir jön ve “çekici” bir bayan ikilemine dayanan kalıplaşmış aşk hikayelerini konu ederken, bir kısmı mafya, bir kısmı gündelik hayat, aile ilişkileri, psikolojik sorunlar, milli veya tarihi temalar üzerinde duruyor. Sıcak aile yuvalarının mahremiyeti içinde her yaşta insan yeraltı dünyası, şiddet, cinayet, uyuşturucu, çarpık ilişkiler gibi normal hayatta karşılaşılması gayet zor olan sahneleri evinin içinde izlemek zorunda kalıyor. Eğitim, hukuk, emniyet gibi kurumların mücadele ettiği, “zararlı veya suç” olarak tanımladığı birçok olay ve eylemi çayını yudumlarken ekranda seyrediyor. Bu durumu ilgili kurumlara ve sosyal psikologlara bırakarak toplumumuz için önemli olan başka bir olguya dikkat çekmek istiyoruz.

Teması ne olursa olsun bizdeki film kültürünün ortak bir sorunu varsa o da halkımızın milli ve manevi değerleridir. En fazla yerel, yöresel, geleneksel gibi iddialar taşıyan yapımlarda bile oyuncuların günlük hayatında söz konusu değerlerin yeri oldukça sınırlıdır. Ekranda görülen insanların yolu kurgusal bir dünyanın her türlü sefaletine uğrar ama bir türlü erdemli hayatlara, günlük ibadetlere, camiye uğramaz. Bizim mahalle konulu birçok dizide sokağın bir ucunda yer alan cami bir türlü kadrageye giremez. Kazaen girse de sesi duyulmaz. Kahramanlarımız her şeyi konuşur ama kolay kolay ağzından bir besmele, bir hayır dua çıkmaz. Değerler dünyamızda rol model

olabilecek bir karakterle, dindar bir insanla karşılaşmaz. Faziletli davranışlar öne çıkmaz. Adeta manevi değerler, erdemli davranışlar “sanatsal” ortama uygun değildir.

Yeşilçam geleneğinden kalan alışkanlıkla insanımız bunu doğal karşılıyor. Ama filmlerin, dizilerin bir kenarına iliştirilmiş inançla, ahlakla ilgili en ufak görüntü onu heyecanlandırmaya yetiyor. Bu acemi, yabansı bir bakış bile olsa. Eski Türkiye’de vali beyin camiye gelmesi gibi bir şey oluyor. Yüreklere ısındırıyor, buruk bir tat bırakıyor.

Şimdi soralım, ülkemizin sosyal, kültürel, siyasal hayatında yaşanan bunca değişime rağmen halkın inanç dünyasıyla ilgili konular, mekanlar, görüntüler, sesler, neden hâlâ sinema endüstrisinde iğreti bir konu olarak duruyor? Halkımızın günlük hayatının önemli bir kısmında ona eşlik eden, ona millet olma ruhunu veren değerler neden dizilerde, filmlerde hak ettiği yeri, hak ettiği oranda bulamıyor? En azından sıradan ve sade güzellikler, sağlam bir aile

yapısı, genel ahlaka uygun ilişkiler, gerçek varlığıyla ekranlara neden yansıyamıyor?

Bu durumun iki boyutu vardır. Birincisi inanç faktörünün arka planda kalmasıdır. Sanki bu ülkede günde beş vakit ezan okunmuyor, birtakım insanlar bu davete icabet etmiyor gibidir. Şehirlerde, köylerde, kamera, mikrofon o sesi, o insanları bir türlü duyamaz, göremez. Yaşlı bir köylünün ağzından hayır dua çıkarsa artık şansınıza. Gençlerde böyle şeyler beklenmiyor tabii. Çok seyrek olarak bir yönetmen uzaktan bir ezana yer verdiğinde büyük lütufta bulunmuş oluyor. Genellikle Batı dünyasındaki ödüllere aday olmak isteyen yönetmenler “yöresel” gerçeklik aşkına bir ezan sesi, figüran olarak ezik bir din adamı imajı yerleştirebiliyor.

İkinci boyut, dini, ahlaki bir temaya yer verildiğinde yeterli düzeyde danışmanlık hizmeti alınmamasıdır. Manevi değerler genellikle geçmiş yıllara dayanan önyargılar çerçevesinde “sinema diline” uyarlanıyor. Bu durumda acemi, konunun ruhundan uzak,

Teması ne olursa olsun bizdeki film kültürünün ortak bir sorunu varsa o da halkımızın milli ve manevi değerleridir. En fazla yerel, yöresel, geleneksel gibi iddialar taşıyan yapımlarda bile oyuncuların günlük hayatında söz konusu değerlerin yeri oldukça sınırlıdır.

İkinci boyut, dini, ahlaki bir temaya yer verildiğinde yeterli düzeyde danışmanlık hizmeti alınmamasıdır. Manevi değerler genellikle geçmiş yıllara dayanan önyargılar çerçevesinde “sinema diline” uyarlanıyor. Bu durumda acemi, konunun ruhundan uzak, bir çeşit oryantalist bakış ortaya çıkıyor. Film yapımcılarının kendi hayatları, hayata bakışları şöyle veya böyle olabilir. Bir şey diyemeyiz. Fakat yapımlar toplumumuzu anlatma iddiası taşıyorsa, uzmanlara danışma olayının kurumlaşması gerekiyor. Yoksa kendi dünyasıyla sınırlı kalmaktan kurtulamaz.

bir çeşit oryantalist bakış ortaya çıkıyor. Film yapımcılarının kendi hayatları, hayata bakışları şöyle veya böyle olabilir. Bir şey diyemeyiz. Fakat yapımlar toplumumuzu anlatma iddiası taşıyorsa, uzmanlara danışma olayının kurumlaşması gerekiyor. Yoksa kendi dünyasıyla sınırlı kalmaktan kurtulamaz.

Öte yandan son yıllarda elbette milli kültürümüze dayanan önemli yapımlara imza atıldı. Uzak ve yakın tarihimizle ilgili ülkemizde ve dünyada izleyici rekorları kıran diziler çekildi, çekiliyor. İlgili kamu kurumları projelere önemli katkılar sağlıyor. Bunların ülkemizin sinema geleneğiyle ilgili önemli adımlar olduğu bir gerçektir. Geçmiş yıllara göre hem dil hem teknik olarak büyük bir mesafe kat edildi. Fakat Yunus Emre, Hacı Bayram-ı Veli gibi bazı dizileri ayrı tutarsak, burada da benzer bir sorunla karşı karşıyayız; film endüstrisinde müzmin bir hastalık olan bakış sorunu aşılabilmiş değildir. Genel anlamda söylüyorum. Yoksa önemli başarılar kaydeden örnekler de mevcuttur.

Birçok yapımda aktörlerin davranışlarında, olayların sunumunda dikkat çekici bir sıradanlık, kalıplaşmış bir perspektif söz konusudur. Öyle ki bu yapımlarda dini, tarihi, sosyolojik konularda bilimsel bir uzmanlık hizmeti alındığını söylemek zordur. Mesela Muhteşem Yüzyıl çekilirken Halil İnalcık hoca hayattaydı. Ama bildiğimiz kadarıyla ondan faydalanılmadı. Konuyla ilgili soran gazetecilere rahmetli hoca nazikçe cevap verirken “filmin iyi iş yaptığını fakat tarih değil bir şov olduğunu” belirtmişti. Üniversitele-

rimizde konunun uzmanı olan nice bilim adamı vardır. Osmanlı, Selçuklu gibi İla-yı Kelimetullah için ortaya çıkmış büyük devlet ve kültürleri konu alan dizilerde bile geleneksel günlük hayatın, ibadetlerin, hikmetlerin hakkıyla kendine yer bulmakta zorlanması, manidar bir durumdur.

Onun yerine ülkemizde ve dünya pazarlarında satış amaçlı olarak kanlı savaş sahneleri, Amerikan filmlerine özenen elinde silah sağa sola ateş edilen polisiye diziler, entrikalar, çarpık ilişkiler, şiddeti özendiren rol modeller, ucuz ve hamasi önyargılar öne çıkıyor. Güncel veya tarihsel gerçekliğe uyup uymaması bir yana, aile ortamında izlenmesi uygun olmayan sahneler reytingi artırıyor olabilir. Fakat öyle görünüyor ki toplumda nasıl bir etki bırakacağı konusu ticari kaygılara kurban ediliyor. Evimize gelen misafirler sokağın tozu çamuru içeri gelmesin diye ayakkabılarını kapıda çıkarırken, odamızın başköşesindeki dev ekranda hiç de temiz olmayan bir dünyayı izlemek, ne yaman bir çelişkidir.

Türk, İslam, hatta Batı dünyasından TV dizilerimizle ilgili gelen eleştiriler önemli ipuçları veriyor. Muhteşem Yüzyıl'ın Bosna'da boykot edildiğini unutmayalım.

Günümüzde eski Türk filmlerine göre tarihi olaylar, giyim, dekor, teknik olarak çok daha iyi canlandırılıyor. Bu konuda büyük mesafe katedildi. Bilgisayar programları, efekt ve görsel zenginliğe önemli katkılar sağlıyor. İhsan Kabil'in alanına girmek istemem ama sanırım hakiki bir sanat dili arayışı, teknik alt yapıyla ilgili bir konu değildir. Amerikan film endüstrisi bunu açıkça gösteriyor. Devasa bütçeli "yüksek" teknoloji kullanılan nice filmde insana dokunan bir şey bulamayabiliyorsunuz. Tarkovski gibi ustaların kazandırdığı metafizik açılımlar, İran sinemasında yakalanan sadelik ve tevazudaki insani güzellikler, nedense bizimkilerin dikkatini çekmiyor. Senaryoyu bilemeyiz ama insan ve karakter olarak, bizim dünyamızı yansıtmakta gayet zorlanıyorlar. Bu topraklardaki birikime yabancı oldukları her hallerinden belli oluyor. Türk tarihi konu edilirken insanda daha çok Batı dünyasına ait Vikingler, Kuzeyli (The Northman) gibi masalsı pagan dönemi filmleri izlenimi bırakıyor. Kıya-fetleri, tavırları, karakterleriyle.

Milli temaları konu alan tarihi bir yapımın arkasında büyük bir bilimsel ve kültürel birikim olması gerekir. Yapımcıların sık başvurdukları argüman şudur: "Biz izlenme oranlarına bakıyoruz". Yeşilçam geleneğinden bu yana ülkemizdeki sinema endüstrisine baktığımızda bu ifadenin gerçeği yansıttığına inanmak zordur.

Pazar ekonomisinin bilinen bir kuralı vardır; her arz kendi talebini yaratır. Bütün doktorların zararlı dediği ürünler reklam bombardımanı ile satış rekorları kırıyor. Bu ülkede en sefil filmler yapılırken, sektör toplum mühendisliği için araç olarak kullanılırken kimse halka sormamıştır. Ülkenin dört bir yanında insanımız inançlarıyla alay eden, hakir gören, milli değerlerden yoksun filmleri kendisi talep etmemiştir. Sinemadaki kurgusal dünyayı, tıpkı idare ve ekonomide olduğu gibi, sinemanın gerçekliği olarak "de facto" kabul etmiştir. Başka bir seçeneği olmamıştır.

Film ve dizi endüstrisi, "toplumsal gerçekçilik" iddiası taşıyanlar da dahil, ülkemiz insanının normal günlük hayatını, milli ve manevi değerleri, buna bağlı gelenek ve uygulamaları görmekte hep zorlanmıştır. Milli duygular daha çok didaktik düzeyde veya marjinal bir unsur olarak kendine yer bulabilmiştir. Bir bilene sorulmadığından, genellikle insanımızın ruh dünyasıyla hakiki bir temas kurmaktan uzak kalmıştır.

Filmler yapımcı, yönetmen, senarist, müzik, oyuncu, sahneci gibi paydaşların ortak çalışmalarının bir ürünüdür. Söz konusu paydaşların ülkemizi ayakta tutan değerleri hakkıyla öğrenmesi, medeniyet birikimini fark etmesi büyük önem taşıyor. Yapımlara gerçeklik ve kalite kazandıracak olan faktör budur. Sosyal hayatımızdaki yerine ve önemine baktığımızda film sektöründe ülkesini ve milletini tanıyan, ayakları bu topraklara sağlam basan, iyi yetişmiş, nitelikli elemanlara şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır.

Filmler yapımcı, yönetmen, senarist, müzik, oyuncu, sahneci gibi paydaşların ortak çalışmalarının bir ürünüdür. Söz konusu paydaşların ülkemizi ayakta tutan değerleri hakkıyla öğrenmesi, medeniyet birikimini fark etmesi büyük önem taşıyor. Yapımlara gerçeklik ve kalite kazandıracak olan faktör budur.

Gönüllü Teslimiyet-Kültürel Hegemonya

Gözde ÇİMEN

Türkiye artık kendisine yeni bir hikâye yazmalı. Yeni bir değerler sistemi içerisinde yol almak istediğine dair emelleri şayet var ise dünyanın içinde bulunduğu, ağırlıklı olarak Amerika-Batı merkezli kültürel hegemonyaya karşı doğru hamlelerde bulunmalı. Zira bugün kültürel iktidar kavramı, Türkiye'nin gündemine önemli bir sorun alanı olarak giriyor. Bu anlamda itirazımı bu kavrama yönelik yapmak isterim. Çünkü sosyal yaşantımızdan, evimize seçtiğimiz koltuk takımına, hangi müziği dinleyeceğimizden, kadınların tırnaklarını nasıl manikürleyeceğine kadar hayatımızın merkezinde bulunan kültürel kodlar bir iktidar yoluyla değil, hegemonya yoluyla yaşam tarzına geçmekte. İktidarlar elde edecekleri gücü bazen ikna ederek, anlatarak bazen zorlayarak ve manipüle ederek kazanabilirler. Ancak hegemonyanın mahiyetinde, gönüllü olmak, razı gelmek kabul ederek benimsemek vardır. Tehlikenin gücü de tam da burada ortaya çıkar.

Ortadoğu'nun göbeğinde doğan bir çocukla Nijerya'da doğan bir çocuk aynı varoluşsal kültürel hegemonyaya gözlerini açıyor. Bu hegemonya gündelik hayatımızı derinden sarsan, her hücreye sirayet edip düzeni değiştiren bir hegemonya aslında. Bir yandan bu hegemonya altında yaşam sürdürmek istemezken bir yandan bu gönüllü teslimiyetimize ne zaman ve hangi şartlarda el kaldıracağımızı bilemez vaziyetteyiz. Batılı devletler akıl, doğa, sosyal bilim, sanayi devrimi, ulus devlet süreçleri içerisinde, arka planda felsefe inşa ederek bazı kültürel kodlar oluşturdu. Aynı oranda temel düzeyde bir felsefe, inanç, değerler sistemi ve o değerlerle uyumlu formlar oluşturmadıkça ortaya ne bir kültür ne de o kültüre şemsiye olacak medeniyet çıkarabiliriz. Zira Osmanlı Modernleşmesi'nde de "Batı'nın tekniğini alıp ahlakını ve kültürünü almak istemeyen" o kesim, kendisine nüfus edecek ahlakı ve kültürel yaşamı sezip varoluşsal tepki gösteren insanlardan olu-

şuyordu. Yani teknik ve kültürel yaşamın bir süre sonra ahlaki yaşamı domine edeceğine dair inanç büyüktü.

Kültürel hegemonya elde etmek sadece devletlerin seçtiği kişileri fonlanması; yani senin elin kalem tutar sen yazıya, seninki fırça tutar sen de resim işlerine demekle de olmaz. Bu anlamda Batılı devlet kurumlarının ve istihbarat örgütlerinin seçtikleri kişilerin ürünlerini satılabilir metalar haline getirmek için özellikle öne çıkarttığı durumlar çokça mevcut. (Örnek: kendisinin bile CIA tarafından finanse edildiğini öğrendiği Jakson Pollock.) Ancak sosyal yaşamın bizatihi kendisi olan kültür için inanç değerlerimize yaslanan birikime, değerler bütününe, bu bütünlük içinde evrenselliğe ve katma değeri yüksek eserlere ihtiyacımız var. Kapitalist sistemin ömrünün bu kadar uzun olmasının başat aktörü olan kültür ve gönüllü taşıyıcısı olduğumuz bu hegemonya karşısında bağışıklığımız yok denecek kadar az. Bugün İsrail'i İsrail yapan en önemli unsurlardan biri kısacık devlet hayatları içerisinde bir Kültür Üniversitesine sahip olmaları denilebilir.

Hâkim sınıfın herhangi bir baskı hissettirmeden kendi düşünce dünyalarını, yemek yeme saatlerini, müziklerini, akşam uyumadan önce hangi kitabı okuyacağımıza dek içselleştirdiği bir dünyada kendimize ait bir kimlik oluşturma kolay olmayacağı açık. Türkiye özelinde düşünecek olursak her tarafı kalın duvarlarla örülü, kapıların sıkıya sıkıya tutulduğu kültür dünyasında içselleştirdiğimiz hegemonya için almamız gere-

ken mesafe irade ve istikrar isteyen bir mücadele. Kendimize ait has bir fikriyat geliştirmek için şiirde, resimde, sinemada öz değerlerinden aldığı ilhamla varoluş mücadelesi veren ortamlar da mevcut. Şu an Türkiye'de bu gücü hala elinde tutan laik-sol-liberal kesim evrensel anlamda bir ekol yaratmış, dünya çapında özgün ürünler ortaya çıkarmış bir zümre değil. Sayacakları birkaç isim dışında bugüne kadar yaptıkları işlerin Batı taklidi işler olduğunu gördük ve bunu da kültür diye değerlendirep durduk. Çünkü bu hegemonik dünyada Batı'nın kültür dünyasına değirmen suyu taşıyacak işler yaptığınız takdirde size özgürlükler vaat edilir, ödüller gelir, özel konumlar sunulur. Türkiye'de bu özel konumu asla terk edemeyecek bir kitle mevcut. Ancak sistemin dışında değerler üretip o değerleri sanat ve gündelik yaşamdaki kültür formu ile toplumla buluşturmaya kalkarsanız kabul edilmeme, aşağılanma ve hatta örtülü yasaklarla göz ardı edilme ihtimaliniz artar.

Yirmi dört saatlik zaman diliminde, her anımızda gönüllü taşıyıcısı olduğumuz kültürel hegemonya içerisinde meselenin sadece şiir yazmak, film çekmek olmadığını; rızaya dayalı bu ilişki biçiminin değişmesi gerektiğini düşünüyorum. Kendimizden ve ailemizden başlayarak bu çok sevdiğimiz kapitalist düzenin şahsiyetlerimizi, kimliklerimizi silikleştirdiğini kabul ederek; sosyal yaşama yönelik insanlığa ayna tutacak kültür dünyası inşa etmenin, bugün tepe taklak olmuş dünyaya ekilmiş en güzel tohumlardan biri olacağına inanırım sonsuz.

Şu an Türkiye'de bu gücü hala elinde tutan laik-sol-liberal kesim evrensel anlamda bir ekol yaratmış, dünya çapında özgün ürünler ortaya çıkarmış bir zümre değil. Sayacakları birkaç isim dışında bugüne kadar yaptıkları işlerin Batı taklidi işler olduğunu gördük ve bunu da kültür diye değerlendirep durduk. Çünkü bu hegemonik dünyada Batı'nın kültür dünyasına değirmen suyu taşıyacak işler yaptığınız takdirde size özgürlükler vaat edilir, ödüller gelir, özel konumlar sunulur.

Devlet Yahut İmparatorluk Vârisi Olmak

Nihal PAKIRDAŞI

Zihnın dünyayı anlamlandırması için kavramlara ihtiyacı vardır. Kavramlara bir nevi zihnın yakıtlarıdır diyebiliriz. Düşünce dünyamız, zihnın kavramları yorumlama şekline göre biçim alır. Dil ise, zihindeki kavramları dışa yansıtan vasıta. Her ne kadar şair, bazı duygu durumlarında insanoğlunun halini anlatmada; “kelimelerinse kifayetsiz olduğunu” itiraf etse de “gönülden gönüle gider yol gizli gizli” sırrının mahremiyetine hürmet edip “ya ben öleyim mi söylemeyince” düsturunca zihne ve kalbe kan pompalayan kavramlardan ayrı düşmemiz düşünülemez.

Malumunuzdur ki “kelime”, “yaralamak”, tesir etmek” anlamına gelen “kelm” kökünden türetilmiştir. Türkçemizdeki “dil yarası” deyişi; acı, ağır ve kötü sözün gönülde bıraktığı kırgınlık olarak açıklansa da; kavramlar dünyasını yansıtan dilin yanlış kullanımı, düşünce dünyamıza çok derin yaralar açmıştır. Yazsak elde derman bırakmayacak kadar çok olan, zihnimizdeki bu kavram karmaşasının yazar çizer tarafından en bilineni, fakat yanlışının dillerde pelesenk olanı “Orta Doğu” kavramıdır. 20. yüzyılda siyasi ve kültürel bir anlayışın doğduğu kavram, Avrupa’nın merkez alınarak doğunun yerinin tespit edilmesiyle ortaya çıkar. Böylelikle Avrupalılar düşünce dünyamıza, “dünya haritası”nı gerek coğrafi gerekse kültürel anlamda bu şekilde çizer. Ve nihayetinde ülkemizin de dahil olduğu tüm devletler dünyaya kendilerini zihnen Avrupa’nın bakış açısıyla konumlandırır.

Özellikle kendi coğrafyamızda, Orta Doğu kavramının aksine okur yazar dünyasının çoğunun -bilmemelerinin imkânsız olacağını varsaydımdan dolayı bilinçli olarak kullanıldığını düşündüğüm- zihnimizi işgal ettirdikleri, galat-ı meşhur haline gelmiş kavramlardan bir tanesi de “Osmanlı İmparatorluğu” kavramıdır. Kalem erbabı başta olmak üzere halkımızın da büyük bir coşku ve gururla kullanmaktan

imtina etmediği -itiraf etmeliyim benim de bir zamanlar kullandığım ama her seferinde de kulağımı tırmalayan- bu kavramı da “Ottoman Empire” şeklinde hediyelik paket edasıyla Avrupa’dan aldık. Çünkü, bizlere nice yüzyıllar boyunca dünyaya hükmeden Osmanlı’nın artık “İmparatorluk” ünvanını anasının ak sütü gibi hak ettiğine inandırdılar. Ne yazık ki bizler de bu kavramı kazanılmış bir hak olarak görüp seve seve kabul ettik. Yüzyıllar boyu süregelen ismimizi elin oğlu değiştirdi. Dolayısıyla da zihinlerimiz isim koyma hakkının ebeveynlerde olduğundan yola çıkarak istemli ya da istemsiz bir şekilde “ebeveyn” olarak Avrupa’yı görmeye başladı. Böylelikle büyük bir coşkuyla aldığımız “İmparatorluk” kavramının içerdiği tüm özellikleri ecdadımıza yükledik ve gelecek nesillere iğdiş edilmiş bir Osmanlı tanımlamasını miras bıraktık.

Latince bir kelime olan “empire” imparatorluk anlamına gelir. Ayrıca “empire” kelimesi ‘imperium’ ve ‘imperator’ kelimeleri ile bağlantılıdır. Latince sözlüklerde

İmperium; komuta, emir; komuta etme hakkı veya gücü, otorite; en büyük güç, hükümlanlık, haki-miyet, dominyon; imparatorluk, krallık; kontrol, idare (halka mal olmamış), sadece Roma halkına verilmiş olan idare etme gücü, (a) sadece şehir dışında (bu Roma şehri olmalıdır) uygulanan büyük askerî güç veya (b) hükümet idarecisine ait yargılama yetkisi” olarak ifade edilmektedir. Tarihî terminolojide ise, imperium kelimesinin anlamı sözlük anlamlarından farklı değildir ve tarihî deyim ve terimleri açıklayan sözlüklerde “1-Roma’da devleti idare eden idarecilerin, savaşları sevk ve idare etme, kanunları yorumlama ve uygulama (ki ölüm cezalarının infazı da bunun içindedir) yetkisi dahil ellerinde bulunan idare etme gücü”; “2-Romalı bir idarecinin elinde bulundurduğu, emir verme ve idaresi altına aldığı halkı itaat ettirme ya da boyun eğdirme gücüdür” şeklinde izah edilmektedir. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Roma yöneticilerinin sahip olduğu bu güç, onlara ele geçirdikleri toprakları istedikleri gibi kullanma ve idare

etme hak ve yetkisini kazandırıyor. Roma İmparatorluğu’nun, Cumhuriyet dönemindeki anlayış da dahil olmak üzere Roma İmparatorluğu’nun sınırlarını genişletme düşüncesi, materyalist bir zihniyete dayanıyordu.

“İmparatorluk” sömürme, başka halkları ezme, zulüm konularını da içine aldığını belirten Doç. Dr. Mehmet Maksudoğlu “OSMANLI DEVLETİ Mİ, OSMANLI İMPARATORLUĞU MU?”¹ adlı zihin temizleyici makalesinde “İmparatorluk” kavramını Siyasi, Kültürel ve İktisadi açıdan ele alıp Osmanlılara uyup uymadığını incelemiştir. Sayın Maksudoğlu’nun yukarıdaki tanımlamaları ispat eder nitelikteki makalesi, şimdiye kadar Osmanlı’ya dayatılan “İmparatorluk” kavramının yeniden ve acilen gözden geçirilmesi gerektiğini ve düşünce dünyamızı tekrardan tanzim etmenin en önemli meselelerimizden birisi olduğunu belgeler ışığında gösteriyor. Doç. Dr. Mehmet Maksudoğlu makalesine, Osmanlı belgelerinde ve Osmanlılar zamanında yazılmış ve basılmış eserlerinde Osmanlı İmparatorluğu” (Osmanlı Türkçesinde: İmparatoriye-i Osmâniyye) ibaresine hiç rastlanmadığını; Osmanlıların, siyasi-ictimai müesseselerine (Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye) “Yüce Osmanlı Devleti” ya da (Devlet-i Seniyye) “Parlak, Güzel, Hoş Devlet” sözünü kullandıklarının altını çiziyor. Osmanlı Sultanı ve Halifeye “İmparator” denmesi çok gülünç olacağı gibi, devlete de imparatorluk denilmemesi gerektiğini de belirtiyor. Ayrıca Maksudoğlu, Osmanlıların, “İmparator” kelimesini bildiklerini ve bu kelimeyi uygun şekilde diğer devletler için kul-

landığını örnekleriyle gösteriyor.

Doç. Dr. Mehmet Maksudoğlu makalesinde siyasi açıdan; İmparatorlukların yönetimi elinde tutan bir hakim kavim ile, bu kavmin hâkimiyeti altına girmiş diğer kavimlerden oluştuğunu; hükümlerlik, idare, hakim kavmin tekelinde olduğunu ve bu hakim kavim diğer kavimlere neyi uygun görürse onu uyguladıklarını, onları dilediği gibi yönettiklerini ve başka kavimlere yönetim kademelerinde yer vermediklerini; Osmanlılarda ise, İmparatorlukların aksine padişah adına ülkesini yöneten -bilhassa Fatih devrinden sonra- Türk olmayan unsurların sadrazam ve vezir olabildiklerine işaret ediyor. Bir imparatorlukta, hakimiyet altına alınan halklara hemen hiçbir hak verilmez veya pek az hak verilir. İkinci, üçüncü sınıf insan muamelesine tabi tutulan halklar nötrleştirilir, kimlikleri bile tanınmaz hale getirildi. Yabancıların millet siyasetinden dolayı övgüyle söz ettikleri Osmanlı ise, hakimiyeti altına aldığı gayrimüslimlere, inançlarına göre 'millet' nizamına göre davranmıştı. Her inanç zümresinin, milletin başına kendilerinden birini getirmiş, dini teşkilatlarına, iba-

detlerine, mabetlerine hürriyet tanımıştı. Türkler devletin dini olan İslam'ı, kendi tekellerinde tutmamıştı. Bir gayrimüslim, müslüman olunca, önünde bütün devlet kademelerinde -vezirlik ve sadrazamlık dahil olmak üzere- görev alabilmişti.

Kültürel açıdan ise; dil üzerinde yapılan değişikliklere dikkat çeken Maksudoğlu, emperyalist bir yönetimin en çarpıcı özelliklerinden birinin, hakimiyeti altına aldığı halklara kendi dilini öğretmesi, çeşitli yollarla bu işe halkları sevk etmesi, dilini, imparatorluğun her köşesinde 'birinci dil' haline getirmesi olduğunu altını çiziyor. Maksudoğlu, bu konuda emperyalist bir yönetimin altında bulunan Afrika kıtasına dikkatimizi çekiyor ve dilin, "kültür"ün kabı ve en önemli vechesi olduğunu; kültürün ise, "insan"ın biyolojik varlığının ötesinde, insanın yaşama tarzını belirleyen, bütün gelenekleri içine alan, bir insan cemiyetini ötekinden farklı kılan, insana insanlık haysiyetini veren en önemli husus olduğunu dile getiriyor. Osmanlılar ise, Türkçeyi bütün diğer kavimlere öğretmen aksine devletin eğitim kurumlarında en az beş yüz yıl boyunca öğretimi Arapça

olarak yapmışlardı. Çünkü, Osmanlı Devleti, İslam için vardı, İslam'ın en güçlü siyasi teşekkülü idi, Osmanlı için İslam "varoluş sebebi" "Raison d'etre" idi.

Her alanda olduğu gibi İmparatorluk idareleri iktisadi cephede de sömürgelerinden mümkün olduğu kadar yararlanmak ister. Bunun için de tacirlerini ve iş adamlarını kullandığını söyleyen Maksudoğlu, Osmanlı idaresinde ise, Türk asıllı kayda değer tacir olmadığını belirtir. Ticaretin Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar gayrimüslim tebaanın elindedir. Emperyalist güçlerin savaşa giriş amaçları kendilerine ticaret sahası ve pazar bulmak içindi. Ondokuzuncu yüzyıl Avrupa tarihi, bu çeşit olaylarla doludur. Osmanlı Devleti'nin savaşa giriş sebepleri ise, emperyalist güçlerden çok farklıydı. Osmanlı, kendini, insanların yeryüzünde insanca yaşamasını sağlayan İslam'ın temsilcisi olarak görüyordu ve öyleydi. Osmanlı'da, Nizam-ı Alem anlayışı vardı.

Yüce Osmanlı Devleti Divan'ının sıfatı da: Humâyûn (Göğe aid, Gökke ilgili, Gökten, Semavi, İlahi emirleri tatbik eden)dur, "Emperyal" DEGİL. Osmanlı Ortaokulunun sıfatı da ŞAHANE olarak anılıyor, 'Emperyal' DEGİL. Osmanlılar, ordularından HÜMAYUN sıfatı ile söz etmektedirler. Çünkü, ilahi bir mesaj taşıdıklarına inanıyorlardı. Hüma, bilindiği gibi, sürekli olarak gökte yaşayan, efsanevi bir kuştur, yumurtladığında, yumurtası, yere değmeden havada çatlar ve çıkan yavru uçmaya başlar. Yani, Hüma, diğer kuşlardan ayrı olarak, yere hiç değmez, hep göktedir. İlahi mesaj İslam'ın taşıyıcısı, uygulayıcısı, yayıcısı olan

Osmanlı, ordusu için ORDU-YU HÜMAYUN "Hümaya, göre mensûb Ordu, Gök Ordusu", Divanı için Divan-ı HÜMAYUN "Göğe mensûb Divan", Padişahın namesi için Name-i HÜMA YUN "Göğe mensûb name, yazı" deyimlerini kullanmıştır. İsteseydi ve uygun görseydi, pekâlâ EMPERY AL sıfatını kullanabilirdi; ASLA kullanmamıştır, devletine de IMPARATORIYYE dememiştir. Osmanlıyı İmparatorluk sıfatıyla yaftalamaya hiç kimenin de HAKKI YOKTUR. Çünkü, İmparatorluk kelimesinin bizzat kendisi "sömürme, baskı, zulüm" manalarını da ihtiva etmektedir.

Kurumlarına dahi verdiği isimlerden adalet, kutsiyet ve zarafet akan bu yüce devleti "imparatorluk" yaftasıyla aşağı çekmek hiç kuşkusuz tarihimize, ceddimize ve medeniyetimize yaptığımız çok büyük bir haksızlığın göstergesidir. Sayın Doç.Dr. Mehmet Maksudoğlu makalesinin giriş kısmında "Şu halde Osmanlı Devleti hakkında "Osmanlı İmparatorluğu" sözünü kullanan bir yazar, araştırmacı, tarihçi veya öğretimi üyesi, bu iddiasını OSMANLI BELGELERİ ile desteklemek, Osmanlı belgelerine dayandırmak mecburiyetindedir. Bu iddia belgelere oturtmadığı müddetçe temelsiz, asılsız, havada ve boşlukta bir laf olmaktan ileri gidemez" şeklindeki ikazını dile getiriyor. Bende kıymetli Maksudoğlu'nun yerinde ve haklı ikazına canı gönülden katıldığımı belirtmek isterim. Bu kadar hassas ve göz önünde olan, devletimizin geleceğini, medeniyetimizin gidişatını birebir ilgilendiren bu konunun başta tarihçiler ve bütün okur yazarlar tarafından şimdiye kadar hangi sebeplerden ve hangi düşünce ürünü tarafından gün yüzüne çıkarıl-

madığının araştırılmasını ve bu konu hakkında gerekli düzenlemelerin yapılmasını gerekli görmekteyim. Yazımın en başında da değindiğim gibi kavramlar düşünce dünyamızı şekillendirir.

Sayın Maksudoğlu'nun makalesinin sonunda dikkat çektiği gibi; *Osmanlı Devletine 'Osmanlı İmparatorluğu' demek, 'Fatih, fötr şapka giyerdi' demek kadar münasebetsizliktir.* Evet, modernleşmeyle birlikte millet olarak yaşadığımız kavram karmaşası bizlere ceketimizin ilk düğmesini yanlış ilikletmiştir. Bu yüzden gömlek üzerimizde potluk yaparak bize rahatsızlık vermekte ve bizi şık göstermemektedir. Karşıdan bakılınca da bedenimize uymadığı için hoş bir görüntü vermeyen bu gömleğe Amerika, Avrupa ve müttefikleri müdahale hakkını -isim babası onları seçtiğimiz için- kendinde bulmaktadır. Kendi kumaşlarından kendi terzilerine kendi zevklerine uygun diktirdikleri, üzerlerine "cuk" diye oturan kıyafetlerini bize giydirmek istemektedirler. Ama zorla ama bizi alacalı bulacalı sahte renkleriyle kandırarak.

Şimdi söyle bana; Sen Devlet Vârisi Misin İmparatorluk Vârisi Mi?

*Not: Yazıda ziyadesiyle ifade ettiğim gerek sayın Hatice Palaz Erdemir'in gerekse Doç. Dr. Mehmet Maksudoğlu'nun makalelerini ard arda okumanızı tavsiye ederim.

¹ Erdemir, Hatice Palaz. «İmparatorluk Kavramının Evrenselleştirilmesi.» *Divan*, 1 6 2000: 187-196.

Her alanda olduğu gibi İmparatorluk idareleri iktisadi cephede de sömürgelerinden mümkün olduğu kadar yararlanmak ister. Bunun için de tacirlerini ve iş adamlarını kullandığını söyleyen Maksudoğlu, Osmanlı idaresinde ise, Türk- asıllı kayda değer tacir olmadığını belirtir. Ticaretin Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar gayri müslim tebaanın elindedir.

Ulus-Devlet Karşısında Ahlaki Yönetimsellik*

Wael Behcet HALLAQ

Mütercimler:

Abdullah Enes MOLLAOĞLU
Tuğrul KÜTÜKCÜ

*Bu yazı Wael Hallaq'ın "Kur'anî Anayasacılık ve Ahlâkî Yönetimsellik: İslâmî Toplum ve Yönetimin Kurucu İlkeleri Üzerine İlave Notlar" başlıklı makalesinin son kısmından müteşekkildir. Makalenin aslı için bk. "Qur'anic Constitutionalism and Moral Governmentality: Further Notes on the Founding Principles of Islamic Society and Polity", Comparative Islamic Studies, C: 8, S: 1-2 (2012): 1-51. Makalenin Türkçe tercümesi için bk. Ahlaki Yönetimsellik: Şeriat, Anayasa ve Ulus-Devlet, der. Abdullah E. Mollaoglu ve Tuğrul Kütükcü, Pınar Yayınları, İstanbul, 2023, 63-123.

Michel Foucault, iktidar üzerine yazdığı bir dizi makalelerinde,¹ diğer konuların yanı sıra, on altıncı yüzyıldan sonra Avrupa'da ortaya çıkan yeni bir hükûmet mefhumunun izini sürmektedir; ki bu mefhum, Foucault'un "[Avrupa] tarihimiz için kesinlikle temel" olarak gördüğü "karmaşık bir süreç" tarafından yönlendirilmektedir.² Bu süreçlerden biri, siyasî anlayışın (nüfusun, kontrol edilen bir kara parçasının neredeyse eklentisi olduğu bir) toprak egemenliğinden, (toprağın bir şekilde ikincil mesele hâline geldiği) bir mülkiyet ve insan egemenliğine geçiş süreciydi.³ Foucault'a göre bu geçiş, "aile ekonomisi" mefhumu ile hükûm ve yönetim arasındaki ilişkiye dair yeni bir anlayışı yansıtıyordu. Bu noktada yönetim sanatı, "ekonominin, -yani aile bünyesinde bulunan bireyleri, malları ve serveti idare etmenin (iyi bir babadan eşi, evlatları ve hizmetçilerine karşı yükümlülükleri) ve aile servetini arttırmanın doğru usulünün- [özetle] babanın ailesine yönelik bu titiz ilgisinin, devlet yönetimine nasıl dâhil edileceği sorusuna cevap vermekle" meşgul oldu.⁴ Foucault'a göre Avrupa'nın önündeki mesele, bu "ekonomi" kavramının devlet düzeyindeki siyasî uygulamalara nasıl dönüştürüleceğine ilişkindi. Bu yüzden yönetim, "ekonominin" "devletin bütününe kuşatacak" şekilde uygulanması anlamına gelmekteydi; bu da "devletin, yurttaşlarına ve bu yurttaşların servet ve davranışlarına, bir aile reisinin hane halkı ve malları üzerindeki gözetim ve denetim biçimine benzer bir uygulamada bulunması anlamına geliyordu."⁵ Bu kontrol, "nüfus üzerinde çok spesifik, ancak karmaşık bir iktidar biçiminin uygulanmasını" sağlayan prosedürler, kurumlar, analizler, hesaplar, düşünceler ve taktiklerden oluşan bir uygulamalar "bütünü" içerecektir. Böylece devlet, yalnızca yönetici değil, aynı zamanda öznenin eğitmen ve mürebbisi hâline gelmiştir; bu özne, Büyük Baba⁶ tarafından (Foucault'un uysal öznesiyle uyum içinde) disiplinli, yetkin, maddi olarak üretken ve her şeyden önce siyasî bir amaç olarak devlete tamamen sadık şekilde yetiştirilen ve büyütülen ulusal vatandaşdır.⁷

Dolayısıyla modern yönetimselliğin genel etkisi, toplum ve kültürün hükûmet ve yönetimle iç içe geçtiği, devlet ile öznesi arasında yakın bir özdeşliktir. Devletin vatandaşı olan modern ulusal öznenin, makro-kozmos olan devletin sadık bir mikro-kozmos temsilcisi olarak imal edildiği söylenegelmıştır. Foucault, postyapısalcılar ve diğerlerinin, devletin her yerde olduğu ve devlet ile kültür arasında anlamlı bir

ayrım aramanın yanıltıcı olduğu iddiası buradan gelir. Devlet, vatandaşı meydana getirdiği kadar; -sosyal, psikolojik, siyasî ve kültürel bir varlık olan- vatan-daş da devleti meydana getirir.

Mamafih, devletin kültürel alana müdahalesi ve sosyal ve siyasî kurumların doğasını belirlemesinin, ahlâkî ve diğer sözde özel alanların (örneğin, dinî veya geleneğe matuf erdemler) her köşesine yayıldığı söylenemez; ancak bu alanlarda dahi etkisi olmuştur. Başka bir yerde, devletin ahlâkî eğitim ya da benliğin ahlâkî teknolojileriyle işi olmadığını ve onun -etik değerlere yönelik kayda değer bir devlet yatırı-mından yoksun olan- eğitilmiş öznelerinin, İslâmî yönetim tarafından üretilen öznelerle uyumsuz olduğunu savundum.⁸ Burada bu tartışmayı daha fazla sürdürmeyecek, tartışmamı yalnızca yönetsellik adı verilen yönetim teknikleri ile sınırlandıracağım. Kur'an'ın [özgün] katkısını tasvir etmek için şunu ileri sürüyorum: Avrupa'ya özgü yönetim biçimleri, Kur'an'ın yüceltmış olduğu sistemden büyük ölçüde farklı bir anlayıştan ortaya çıkmıştır; Kur'an'ın sistemi, zorbacı himayeciliğe dayanan bir reisin (*patriarch*) otoritesi ve gözetiminden değil, yüce bir adalet maksadından türetilen bir modeldir. Avrupa'da; uysal ama aynı zamanda yetkin, maddi olarak üretken ve siyasî olarak sadık bir özne yetiştirmek ve imal etmek için disiplin, güç, gözetleme ve güvenlik tanzim edilirken; Kur'an'da ise sâlih amel, ahlâkî mesuliyet, sosyal sorumluluk ve hâsılı adalet paradigmaları üretmek için disiplin ve ilâhî güce teslimiyet tanzim edilmiştir. Dolayısıyla tüm bunlar bir araya geldiğinde

tek bir arzu ortaya çıkarıyordu: Sâlih topluluk.

Ancak bu mukayesede ilk bakışta göze çarptan daha fazlası vardır. İki sistemdeki benzer özellikler çok iyi örtüşmekle beraber benim iddiam şu ki; Foucault'un "ekonomik" yönetselliği -belirli bir kapsamlı örtüşme noktasının ötesinde- Kur'an'daki muadilinden etkinlik bakımından geride kalmaktadır. Bu, devletin kültürel alandaki hegemonik hâkimiyeti ne kadar ağır olursa olsun yine de böyledir. Bu ve önceki bölümlerde Kur'an'ın sadece insan hayatının ve dünyevî varoluşun her yönünü yönetmekle kalmayıp, bunun ötesine geçerek insan hayatını kozmik bir yapı içinde tanzim eden tam kapsamlı bir düzenleyici sistemi yansıttığı savunulmuştur. Böylece insanoğlu hem canlı bir evrende (*animate mundis*) hem de neredeyse sonsuz bir varlık zinciri içerisinde konumlanır; ki bu, aşağı doğru bir yörüngede hareket eden ve meleklere özgü ruhların, insanların, hayvanların, bitkilerin, dağların ve nehirlerin yaşadığı bir zincirdir. Her şey bir bütün içerisinde ve gafletten hâlî bir Tanrı'nın gözetimi altında bir plana ve amaca matufen çalışır, bu yönde sürekli yenilenir ve mükerreren tasdik edilir; zira hiçbir şey yoktur ki sebepsiz yere yaratılsın ve varlığının herhangi bir anında bir amacı veya anlamı olmasın. İlim ve hükmün amelî ahlâkî ve bu ahlâkın karşılaştığı her yaşam tarzı (*modus vivendi*), amaca matuf ve kasta dayanan bir yaratma mantığı içinde tasnif edilir; bu mantık, adaletten inşa edilen ve dolayısıyla adalet tarafından yönlendirilen ahlâkî bir yasaya her şeyin ve herkesin kararlı bir şekilde

boyun eğmesi gerektiğini dikte eden bir mantıktır.

Dünyayı adalet üzerine inşa edilmiş bir bütün olarak kavrayan anlayış, muhtemelen Kur'an'daki en güçlü fikirlerden biridir; bu fikir, teolojik bir doktrin olarak ortaya çıkmış olabilir, ancak hiç şüphesiz başından beri Müslümanların zihinleri üzerinde büyük bir tesire sahip olmuştur. Mezkûr fikir, İslâm'ın sosyal, kurumsal, "hukukî" ve "siyasî" yapılarında bizzat tezahür etmiş; tüm bunlar şeriatı kuşatmış ve derinden şekillendirmiştir. Modern devlet ikilemlerin parçalanmış yapılarında varlık sürdürürken, Kur'an ise toplumsal düzenin bütünlüğünü garanti altına almış ve Rawls'un "iyi düzenlenmiş bir toplum (*well-ordered society*)" şeklinde kavramsallaştırdığı şeyi yaratacak tüm gerekli bileşenleri bir araya getiren yapısal bir tutkal olarak ifade edebileceğimiz şeyi sağlamıştır. Görünüşe göre modern devlet -zorunlu olarak- fikirlerin ve eylemlerin çekişmeli alanları içinde var olmaktadır: ahlâkî ve siyasî, ahlâkî ve ekonomik, ahlâkî ve bilimsel, özel ve kamusal, birey ve kolektif, fakir ve zengin, haklar ve ödevler, erkekler ve kadınlar gibi konularda bitmek bilmeyen tartışmalar... Çoklu politik söylemler genellikle liberal-demokratik düzendeki açık fikirliliğin ayrılmaz bir parçası olarak görülür; fakat bununla birlikte denilebilir ki [bu çoklu politik söylemler], olması gerekenin -yani "iyi düzenlenmiş bir toplum" düzeninin- derin yapısal çatlakları (ve daha birçok şeyi) örtmecesinden başka bir şey değildir.

Ortak bir adalet anlayışının

İslâm'da böylesine güçlü bir şekilde meşru adalet ilkelerine yol açabilecek başka hiçbir şey yoktur. Başka herhangi bir şey muhtemelen Rawls'un liberal düzene eleştirel bir şekilde atfettiği kaderle aynı kaderi paylaşacaktır.

kamusal olarak kabul edildiği varsayılan her iyi düzenlenmiş toplum için “herkesin aynı adalet ilkelerini kabul etmesi ve diğer herkesin kabul ettiğini bilmesi” koşulu gereklilik arz eder.⁹ Ancak, bu anlayışın etkin bir şekilde düzenlenmesi ve uygulanması için ikinci bir koşulun sağlanması gerekir; yani o toplumun temel siyasî ve sosyal yapılarının, mezkûr adalet ilkelerini yerine getirmesi için bu yapıları “kamuoyunca bilinecek veya makul bir nedenle kabul görecektir” “tek bir iş birliği sistemi” olarak bir arada tutması gerekir. Son olarak, iyi düzenlenmiş bir toplumun vatandaşları, “yaygın bir etkin adalet duygusuna sahip olmalıdır ve bu nedenle toplumun adil bulunduğu temel kurumlara genellikle riayet ederler. Böyle bir toplumda, kamusal olarak kabul edilen adalet anlayışı, vatandaşların toplum üzerindeki taleplerinin karara bağlandığı müşterek bir nokta-i nazar oluşturur.”¹⁰ Rawls, bunun liberal siyasî düzende henüz gerçekleştirilmemiş ve “oldukça idealize edilmiş bir kavram” olduğunu kabul eder.¹¹

Tam aksine, Kur'an'ı sosyal, ekonomik ve siyasî bir hidayet rehberi olarak benimseyen İslâm toplumlarında gerekli şartlar sağlandığı takdirde (mutatis mutandis) her üç unsur da karşılanmıştır (diğer bir deyişle, bu gibi unsurları etkileyen veya derinden etkilemede aracı olan şey, totolojik olarak, Kur'an idi.) Özellikle ilk unsur en güçlü şekilde mevcuttu; yani herkes Kur'an adaletinin aynı ve önemli ilkelerini kabul ediyor ve diğer herkesin de kabul ettiğini biliyordu.¹² Dolayısıyla denilebilir ki bu meşruiyetin soy-kütüğü, ilâhî

bir adalet planının “beliğ” bir ifadesi olarak Kur'an'ın kaynak gücünde yatmaktadır; bu ilâhî adalet planı; noksan olan insan unsuruna dayanmaz ve gerek özel gerekse de partizan çıkarları ya da bir sınıfın başka bir sınıf üzerinde egemenlik kurmasına imkân tanıyan güç mücadelelerini yansıtmaz. İslâm'da böylesine güçlü bir şekilde meşru adalet ilkelerine yol açabilecek başka hiçbir şey yoktur. Başka herhangi bir şey muhtemelen Rawls'un liberal düzene eleştirel bir şekilde atfettiği kaderle aynı kaderi paylaşacaktır.

İkinci olarak hem Kur'an'ın adalet ilkelerinin hegemonik nüfuzu hem de Kur'an'ın anayasal etkisi nedeniyle -başka birçok şeyle beraber- İslâm'ın sosyal ve siyasî yapıları, tek bir iş birliği sistemi içerisinde -müstakil fakat- bir bütün olarak çalışmış ve bu süreçte mezkûr ilkeleri yerine getirmiştir. Yani adalet ilkelerinin geçerliliğini sürdüren güç, bu ilkelerin tutarlı bir sosyal ve siyasî kurumlar kümesi içinde uygulanmasına yol açmıştır.¹³ Bununla birlikte, başka bir yerde tartıştığım üzere, bu iş birliği sistemi modern ulus devletteki muadilinden farklıydı. Çünkü modern ulus devletin homojen bütünlüğü; kuvvetler ayrılığı ve dolayısıyla hukukun üstünlüğü ve demokrasi açısından olumsuz etkilere sahipti.¹⁴ İslâm'daki tüm sosyal kurumlar “tek bir iş birliği sistemi içerisinde birlikte” hareket ederken, siyasî-yürütme kurumları kontrol altında tutulmuş ve şer'î yasama-yargı düzeniyle arasına mesafe konulmuştur; işte tam da bu nedenle İslâmî anayasal sistem, Kur'an'ın adalet ilkelerini uygulamayı ve aynı zamanda hukukun üstün-

lûgü kavramına Avro-Amerikan sistemin sağladığından çok daha sağlam bir anlam kazandıran anayasal bir kuvvetler ayrılığı yaratmayı başarmıştır.¹⁵

Son olarak üçüncüsü; Kur'an'ın nüzulünden sonra ve on doku-zuncu yüzyılın başlarına kadar gelişen İslâmî sistemde, Rawls'un üçüncü koşulu fazlasıyla karşılanmıştır. İslâm toplumlarının genellikle "yaygın bir etkin adalet duygusuna" sahip oldukları söylenebilir ve bu nedenle adil olarak gördükleri sosyal kurumlara ekseriyetle -doğrusunu söylemek gerekirse sıkı bir şekilde- tâbi olmuşlardır. Bu toplumlarda kamusal olarak kabul gören adalet anlayışı, onların toplum (ve hükümdar) üzerindeki taleplerinin karara bağlandığı "bir müşterek nokta-i nazarı" en etkili vasıtalarla oluş-turmuştur.¹⁶

Ancak İslâmî sistemde ve onun adalet anlayışında Rawls'un liberal anlayışının olanak tanıdığından daha fazlası vardır; bu anlayış, sarsılmaz maddi adalet ilkelerinden ziyade güç temelli siyasî düzeneklerin belirli bir tanzimine dayanır. Bu adalet ilkeleri bizzat Amerikan anayasal düzeninin yapısında bulunabilir; ancak bu düzen bir kez manipüle edildiğinde veya engellendiğinde (ki pek çok kişinin ifade ettiği gibi bu durum gerçekleşmiştir) mezkûr adalet anlayışı ve tatbikatı önemli ölçüde zarar görebilir. Aslında bu, Amerikan (ve Avrupalı) anayasa teorisyen ve bilim adamlarının yaptıkları eleştirilerin merkezinde yer almaktadır.¹⁷ Öte yandan İslâmî sistemde adalet anlayışı (ki burada tamamıyla Kur'anîdir), birbiriyle ilişkili ancak farklı iki

düzeyde işletilmek üzere inşa edilmiştir. İlk olarak, kuvvetler ayrılığının kapsamı nasıl olursa olsun, adalet anlayışı her şeyin önüne geçmiştir. Yalnızca biçimsel ya da kurumsal değil aynı zamanda tümüyle esasa ilişkin olan bu anlayış, kozmik ve beşerî düzenlerin inşa edildiği farz edilen kumaşa dokunmuştur. Ve dahası Kur'an, bu anlayışı herhangi bir anayasal düzenlemeye bırakmak yerine adaletin gerekli bir bileşeni hâline getirmiştir ancak yine de mezkûr anlayış, kurumlar üstü olan aslî ilkenin mutlaklığı ve yaygınlığı karşısında tali kalmaktadır. Ne de olsa şeklî, kurumsal veya örgütsel bir düzenleme; kanun değişikliği, tashih veya diğer mevzuat mekanizmaları yoluyla her zaman tağyir edilebilir. Ve böyle bir tağyir yürürlüğe girdiğinde, adalet ilkelerinin özü de ister istemez değişime uğrayacaktır. Ancak aslî ilkeler böyle değildir, zira bunların tağyiri doğrudan ve hatta çatışma aracılığıyla gerçekleşeceği için böylesi bir tağyir ancak bir devrimle mümkün olabilir.¹⁸ Bu demek oluyor ki aslî ilkeler ya bütünüyle var olacak ya da bütünüyle yok olacaktır. Bu ilkeleri reddetmek, bizzat bu ilkelerin düzenlediği sistemi reddetmek anlamına gelir. İkinci olarak, kuvvetler ayrılığı kavramının (hatta "kutsallığı"-nın) mutlak oluşu, ona yönelik her türlü saldırıya bizzat karşı koyabilecek nitelikteydi. Ve adaletin hem aslî hem de kurumsal ilkelerinin bütünleşik etkilerini hesaba katarsak, ortaya çıkacak kesin sonuç, Rawls'un "idealize edilmiş kavramının" bile beklentilerinin çok fevkinde, tartışılmaz bir adalet sistemi olurdu, ki gerçekten de böyle olmuştur.¹⁹

Aslına bakılırsa tüm bunlar, Foucault'nun (ve onunla birlikte postyapısalcılar ve Gramsci'nin), devlet ve kültür arasındaki yakın-özdeşlik teorisinin, devletin hegemonik nüfuzunun üstünde ve ötesinde duran bir adalet anlayışında ısrar eden Kur'anî-İslâmî modelde daha sağlam bir paralellik bulunduğunu söylemek içindir. Halifeler, hanedanlar, hükûmetler ya da tebaanın mevcut bulunduğu bir var-sayımda, bunların hepsi -her şeye rağmen beşerî düzenle sıkı sıkıya bağlı bir kozmik adalet anlayışıyla kusursuz bir şekilde iç içe geçmiş olan- Allah'ın egemenliğine boyun eğmek zorundadır. Çünkü Rahman, Rahîm ve Adl olan Allah'ı mümkün ve hakikî âleme dâhil eden işte tam da bu düzendi.

¹ Power: Essential Works of Foucault, 1954-1984, ed. James Faubion.

² Power: Essential Works of Foucault, 1954-1984, ed. James Faubion.

³ Power: Essential Works of Foucault, 1954-1984, ed. James Faubion.

⁴ "Governmentality," içinde Power: Essential Works of Foucault.

⁵ "Governmentality," içinde Power: Essential Works of Foucault.

⁶ "Governmentality," içinde Power: Essential Works of Foucault.

⁷ Devlet ve nihai sebep olarak devletin metafiziği için bk. Hallaq, Impossible State, 25-30, 157-158 ve başka birçok yerde.

⁸ "Governmentality," içinde Power: Essential Works of Foucault.

⁹ "Governmentality," içinde Power: Essential Works of Foucault.

¹⁰ "Governmentality," içinde Power: Essential Works of Foucault.

¹¹ "Governmentality," içinde Power: Essential Works of Foucault.

¹² "Governmentality," içinde Power: Essential Works of Foucault.

¹³ "Governmentality," içinde Power: Essential Works of Foucault.

¹⁴ "Governmentality," içinde Power: Essential Works of Foucault.

¹⁵ "Governmentality," içinde Power: Essential Works of Foucault.

¹⁶ "Governmentality," içinde Power: Essential Works of Foucault.

¹⁷ "Governmentality," içinde Power: Essential Works of Foucault.

¹⁸ "Governmentality," içinde Power: Essential Works of Foucault.

¹⁹ "Governmentality," içinde Power: Essential Works of Foucault.

D. Mehmet Doğan Ağabey'in Nasibi Üzerine Notlar

Hüseyin AKIN

Şair-Yazar

D. Mehmet Doğan, isminin önündeki D harfi sadece devrimciliği simgelemiyor, aynı zamanda “Dava Delisi” olmanın da nişanesiydi. İster-seniz “Dil Duyarlılığı”nın tecessüm etmiş şekline de işaret sayabilirsiniz. “Dertli” ve “Daimî Dost” gibi kelimelerle ünsiyet kurmanız da yerli yerindeliğe aykırı değildir.

Hareketçidir. İnsanın hareketi insanı ve eşyayı değiştirmektir fikrini savunan Nurettin Topçu'nun rahle-i tedrisinden geçmiştir. Var olmak, düşünmek ve hareket etmektir düsturunca yaşamıştır. Düşünceyi anlamlı kılan onu ayaklandırmak ve isyana zorlamaktır. D. Mehmet Doğan'ın ömrü hayatı bu isyan ahlakının örnekleriyle doludur.

Dergâh'ın kapısından eğri odun geçmesin diye gayret sarf eden bir tavır adamıdır. Hareket “Dergâh”a evrildiğinde iman-niyet ve eylem arasındaki münasebetin de birliğine müdrik bir mütefekkir olmanın mücadelesini vermiştir. Bu topraklarda olan ve bitmeyen şeyler birdenbire olmamıştır, bir seyir ve mühendislik üzere cereyan etmektedir. Öz kültürümüze karşı bir mukavemet bilinci, topyekûn bir medeniyet direnişi sergilememiz gerektiğini yüksek sesle dile getirmiş, öncü olmuştur.

Kendisini ruberu tanımadan evvel kitaplarıyla tanışmıştım. Onun kült kitabı sayılabilecek yakın tarihin arka yüzünü anlatan “Batılaşma İhaneti” kitabı lise yıllarımdan aydınlanma kitabı olmuştur. Onun sayesinde yakın geçmişin ışığıyla yakın geleceğimi görmeye çalıştım. Üstat Cemil Meriç'in “İthamname” ifadesiyle nitelendirdiği bu kitap, nesillerin başucu kitabı olmayı hak etmektedir. Dönemi itibarıyla de

cesur bir kitaptır. Ayrıca bu kitap bana okumayı sevdirmiştir.

Bakü'de gerçekleşen bir şiir programında kendisiyle sohbetimiz esnasında "Batılılaşma İhaneti" kitabına çok vurgu yapmış ve bu kitabın ilavelerle yeniden basılmasının iyi olacağını söylediğimde bu teklifimden hazetmemiş olmalı ki, "O yazıldı bitti. Yeni şeylere odaklanalım" diye karşılık vermişti. Onlarca kitaba imza atmış bir yazarın en çok bilinen ve ünlenen kitabının sürekli gündeme getirilmesi birçok yazar gibi onu da rahatsız etmiş olmalıydı.

Türk Tarih Kurumu'ndan TRT'ye kadar birçok resmi kurumda aktif olarak görev almış olmasına rağmen çalıştığı kurum ve kuruluşların resmi rengine boyanmaması, onu yakasız gömlek ve fiyaskasız vazife anlayışının sembol ismi kılmıştır.

Uzun yıllar Türkiye Yazarlar Birliği Genel Başkanlığı'nı yürüterek Ankara ile İstanbul arasındaki insicamın tesis edilmesi için uğraştı. Yorgunluğunun şahidiyim. "Yıkamak kolay yapmak zor" çerçevesinde kendisiyle yaptığım uzun konuşmaların notları hâlâ evrak-ı muhimme'm içerisinde muhafaza edilmektedir.

Lise son sınıfta bir öğretmeni-min "Sözlük okuyun" tavsiyesine "Sözlük de okunur muymuş" diye önce şaşırmış, bir süre sonra D.

Mehmet Doğan'ın "Büyük Türkçe Sözlük" isimli kamusunu okuyarak buna alışmıştım. Sadece sözlük okumakla kalmamış aynı zamanda kelimelerin seyir defterini tutan bu adam sayesinde sözcüklerle dost ve arkadaş olmuştum. Gerçekten de kamusa uzanan el ile namusa uzanan el arasında bir suç ortaklığı varmış, bunu o vakit anlamış oldum.

Bir yazarı sözlük yazmaya sevk eden şey ne olabilir? Bunun cevabını seneler önce (10 yıl evvel) kendisiyle yaptığım bir söyleşide almıştım. "Kitabın Ortasından Söyleşiler" başlıklı söyleşide bunu şu cümlelerle anlatmıştı: "Edebiyat müfredatında, 20. yüzyılın edebiyatçılarının eserlerinde bulunan kelimelerin Türk Dil Kurumu'nun hazırladığı sözlükte bulunmadığını gördüm. Bunun üzerine ne yapabilirim diye düşündüm ve karşılaştığım kelimeleri notlarıma kaydetmeye başladım. Okul ve askerlik döneminden sonra ciddi olarak sözlük çalışmasını sürdürerek ortaya çıkmasını sağladım."

D. Mehmet Doğan Türkçe düşünmeyi ve Türkçeyi düşünmeyi mesele edinmiş bir yazardı. Bir yazar milletin nasıl sözcüsü olması gerekiyorsa kurduğu cümlelerin mücadelesini öyle verdi. Bunu hakikatin hatırını kırmadan yaptı. Mukavemetin ve de savunmanın nereden başlaması gerektiğini sözü eğip bükmekten ifade etti: "Keşke babalar şapka giyseydi de kelimelerimizin sahibi olsa idik! Asıl kahramanlık şekli değil muhtevayı, özü, esası korumaktır."

D. Mehmet Doğan Ağabey'in aynı saate ayarlı kafa ve gönül duvarında hep Mehmet Akif çerçevesi asılıdır. *Mehmed Âkif: Çanak-kale'den Sakarya'ya, İslam Şairi İstiklal Şairi Mehmet Akif, Camideki Şair: Mehmet Akif, İstiklal Marşı: Bin Yılın Destanı...* gibi eserleriyle *Safahat* ruh ve atmosferini bütün bir memleket sahına yaymaya çalışmış, Akif'in bıraktığı yerden istiklal mücadelesini sürdürmüş, ruhu Nurettin Topçu dergâhından Tacettin dergâhına intikal etmiştir. Hiç şüphesiz o hafızamızda Akif'i hatırlatan adam olarak kalacaktır.

En son Konya'da Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi rektörü ve Türkiye Yazarlar Birliği Başkanı Prof. Dr. Musa Kazım Arıcan Bey'in de olduğu sohbetimizde bol bol Sinop'un güzelliğinden, şirinliğinden ve mutlu şehir olma özelliğinden konuşmuştuk. D. Mehmet Doğan Ağabey "Türkiye'nin bütün vilayetlerini gezdim, Sinop hariç" demişti. İlk fırsatta bir Sinop ziyareti yapmak üzere kavilleşmiştik. İki kez davet etmiştim. Birincisinde meşguliyeti, ikincisinde sağlığı el vermemişti. Sinop ziyaretinde ısrarım üzerine verdiği cevap bu konuda son sözleri gibiydi:

"Hüseyinciğim sanırım senin cennet memleketin Sinop'u görmek bana nasip olmayacak!"

Allah gerçek, sahih ve sahici cenneti görmek nasip etsin Mehmet Ağabey'e.

Ersin Nazif Gürdoğan: Önemli Olan Allah'ın Sevgisini Kazanmaktır

Şakir KURTULMUŞ

Sabah işe gitmek üzere hazırlandığım erken bir saatte geldi haber. Çok sevdiğimiz ağabeyimiz, hocamız, Görünmeyen Üniversite'nin mimarı kıymetli bilim adamı Ersin Nazif Gürdoğan emaneti teslim etmiş. Yirmi gündür hastanede yatış sürecinde bir kez kendisini ziyaret edebildik. Evlerinin önünde düşmesinden hemen sonra gelen komşular alelacele kendisini Sultan Abdülhamid Hastanesi'ne kaldırıyorlar. Gerekli müdahaleler yapılıyor, tedavi süreci hızla başlıyor.

Hocamızın hastaneye yatırılışından üç gün sonra biz de pazar günü kendisini ziyaret edebildik. Müstakim Haksal ve Osman Birkan ile birlikte girdiğimiz odasında iyi görünüyordu. Bizi görünce mutlu olduğu gözlelerinden anlaşıyordu. Biraz konuşma zorluğu çekse de yine de bize ödevlerimizi hatırlatıyor, yaptığımız işlerle ilgili ne durumda nasıl gidiyor diye soruyor, bilgi almaya çalışıyordu. Her birimize bulunduğumuz yeri emanet ediyor orası size emanet, orayı kalkındırın, diyordu. Sağlığını sorduğumuzda, iyi olacağız inşallah çalışmaya devam, durmak yok, siz aynı hızla çalışmaya devam edin, diyordu.

Bizim ziyaretimizden üç gün sonra taburcu edilip evine gönderiliyor ve aynı gün akşam yine rahatsızlandığı için Şişli Etfal Hastanesi'ne acile

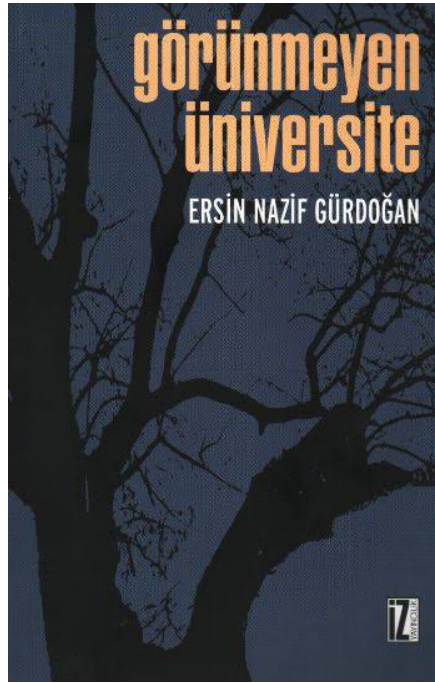
götürülüyor, orada yeniden tetikler ve tedavi süreci hızlı bir şekilde başlıyor. Bu süreçte yoğun bakımda olduğu için kendisi ile görüşme imkânımız olmadı maalesef. Aileden sık sık haber alıyor ve dualarımızla yanında olduğumuzu bildiriyorduk. 20 Ağustos sabahına kadar bu iletişim devam etti ve her gün aldığımız haberlerle daha iyi olacağı şeklindeki umudumuzu korumaya gayret ediyorduk. Pazartesi sabahı tam işe gitmek üzere evden çıkacağım zaman geldi haber. Haber vermemiz gereken büyüklerimizi arayıp onları da bilgilendirdikten sonra hazırlanıp Üsküdar'a indim. Müstakim'le buluşup Karacaahmet'teki gasilhaneye gidip orada süreci takip ederken bir yandan da çalan telefonlara yetişebildiğimiz kadar cevap vermeye çalışıyor, haberi duyan dostların, arkadaşlarımızın taziyelerini alıyor, cenaze namazı ile ilgili bilgi veriyorduk. Cenaze namazı Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Camii'nde öğle namazını müteakip kılındı ve cenazeyi Eskişehir'e götürmek üzere yola çıktık.

Yol boyunca önümüzdeki cenaze aracını takip ederken Nazif abimizin sohbet sırasındaki konuşmaları, bize nasihatleri, yapacağımız işler konusundaki sözleri kulaklarımızda çınliyordu. Kendisi yıllarca çeşitli üniversitelerde hocalık yapmış bir akademisyen olmasına rağmen bulunduğu ortamlarda hemen herkesle güzel diyaloglar kurar, büyük küçük ayırt etmeden herkese sıcak ilgi gösterirdi.

Her zaman gözleri parıldayan bir insandı. Bulunduğu ortamdaki herkesle teker teker ilgilenir, yaptığı işlerle ilgili tavsiyelerde bulunur, daha iyi neler yapılabileceği konusunda ufuk açıcı bilgilerle donatır, heyecanımızı yenilerdi. Hafızası o kadar güçlü bir insandı ki, görüştüğü kişileri bir dahaki karşılaşmasında hatırlar, daha önceki konuşmaların akıbetini sorardı. Hayatında asla karamsarlığa yer yoktu ve çevresindeki insanların da karamsar olmamaları gerektiğini ısrarla vurgulardı. Ne kadar sıkıntılı bir süreçte olsanız da o hemen "karamsarlık yok, çalışmaya devam, okumaya, yaz-

Her zaman gözleri parıldayan bir insandı. Bulunduğu ortamdaki herkesle teker teker ilgilenir, yaptığı işlerle ilgili tavsiyelerde bulunur, daha iyi neler yapılabileceği konusunda ufuk açıcı bilgilerle donatır, heyecanımızı yenilerdi.

Nazif abi ile konuşurken mutlaka yanımda kâğıt kalem bulundurmaya dikkat ederdim. Çünkü her konuşmamızda mutlaka sekiz, on adet yeni isim ve telefon numarası verir, şununla konuş, şöyle bir çalışma yap, bunu ara, ondan şu şekilde yararlanabiliriz, şu numarayı da yaz, onu da Meva'ya getirip orda konuşturabiliriz, alanında çok kıymetli biri, derdi. Yazı yazan, şiir yazan gençlerle bizi tanıştırır, yazdığı çalışmalara bir bak bakalım, nasıl bir yol izlemesi gerekiyorsa yardımcı ol, derdi.

maya devam" derdi. İletişim konusunda asla saat mefhumu yoktu. Sabah erken saatte daha metroda iken de arar, gün içinde mesai sırasında bazen üç, dört kez arayıp konuşurdu. Gece geç saatte bile olsa çok rahat bir şekilde arar, konuşurdu.

Nazif abi ile konuşurken mutlaka yanımda kâğıt kalem bulundurmaya dikkat ederdim. Çünkü her konuşmamızda mutlaka sekiz, on adet yeni isim ve telefon numarası verir, şununla konuş, şöyle bir çalışma yap, bunu ara, ondan şu şekilde yararlanabiliriz, şu numarayı da yaz, onu da Meva'ya getirip orda konuşturabiliriz, alanında çok kıymetli biri, derdi. Yazı yazan, şiir yazan gençlerle bizi tanıştırır, yazdığı çalışmalara bir bak bakalım, nasıl bir yol izlemesi gerekiyorsa yardımcı ol, derdi.

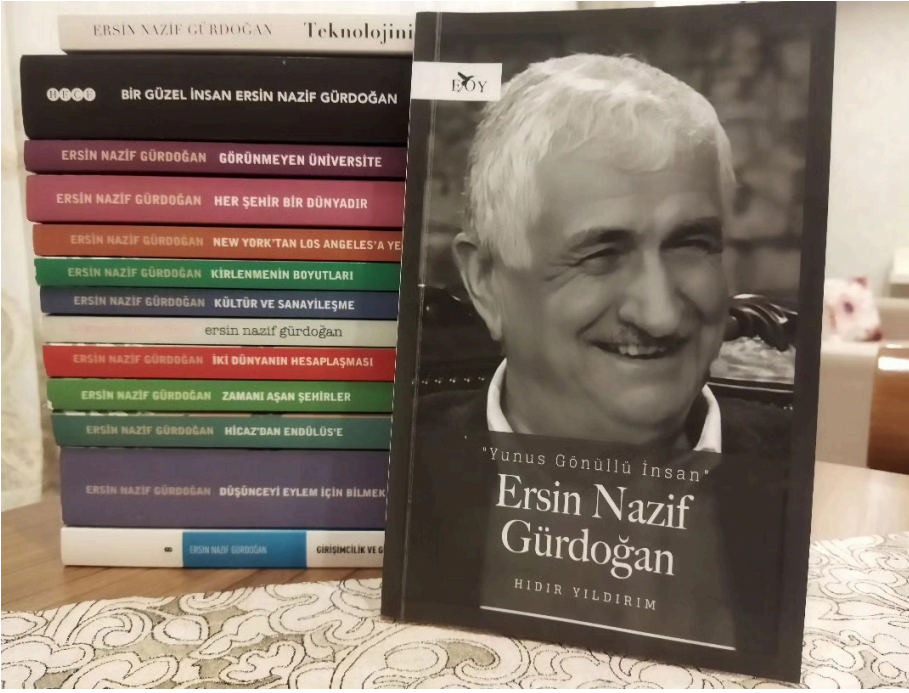
Meva Kitap Kafe'yi faaliyete geçirdiğimiz andan itibaren kendisinden büyük destek gördük. Orada öğrenci buluşmaları, yazar buluşmaları gibi değişik toplantılar yap-

mamıza vesile oldu. Toplantılara zaman zaman katılır, gençlerle bir araya gelmekten mutlu olurdu. Görünmeyen Üniversite'nin mimarı olarak sürekli öğrencilere yön vermeye çalışır, özellikle doktora öğrencilerinin çalışmaları için yardımcı olur, tez hazırlama, hocalarla iletişime geçme konusunda büyük destek verirdi. Son zamanlarda bir araya geldiğimizde bir bilim kurulu oluşturalım, tez hazırlayacak öğrencilere ve akademisyenlere yardımcı olalım, diyordu.

Yazdığı kitaplar ve geride bıraktığı eserlerle gençliğin beslenme kaynaklarına destek vermeye devam edecek olan hocamız, Maveria dergisinin kurucuları arasında da yer almış, dergide yazıları ve konuşmaları ile, yayınevine de kitap çalışmaları ile uzun yıllar katkı sağlamıştır. Eserleri arasında *Teknolojinin Ötesi*, *Görünmeyen Üniversite*, *Kirlenmenin Boyutları*, *New York'tan Los Angeles'e Yeni Roma*, *İki Dünyanın Hesaplaşması*, *Zamanı Aşan Şehirler*, *Hicaz'dan Endülüs'e*, *Günler Akarken* isimli kitapları bulunmaktadır.

Meslek olarak iktisatçı bir mühendis olmasına rağmen edebi ve kültürel alanlarda oldukça başarılı çalışmalar ortaya koymuştur. İktisat alanındaki eğitim ve öğretimine rağmen maneviyatın önemini anlatmaya çalışmış, eserlerinde kapitalist iktisat modelinin çağdaş insanı maneviyattan nasıl hızla uzaklaştırdığını, hırsla maddiyata yönelttiğini, buradan çıkış yolunun da ancak İslami bir modelle gerçekleşebileceğini ifade eden yazılar yazmıştır.

Onun en çok takdir edilen özelliklerinin başında mütevazılığı gelir. Hemen herkesle iyi ilişkiler kura-

bilmesi, arkadaşça dostça sohbet edebilmesi, karşısındaki kişiye büyük bir özgüven veriyor, motive olmasını sağlıyordu.

Konuşmalarında sık sık çok sevdiği Yunus Emre'den söz eder, onun nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu anlatmaya gayret ederdi. "Yunus gibi yaşa, Sinan gibi üret" sözünü bir düstur olarak sık sık tekrarlardı.

Eskişehir'de Yunus Emre köyüne geldiğimizde neden buraya defnedilmeyi istediğini daha iyi kavradığımızı söyleyebiliriz. Köyde Yunus Emre'nin bir makamı vardır, kendisi de bu köye yakın bir yerde doğmuştur. Yunus Emre'nin makamına çok yakın bir yerde Yunus Emre mezarlığında güzel bir ağacın gölgesinde hazırlanmış kabrine koyarken tam akşam ezanı okunuyordu. Bu güzel saatlerde Yunus Emre'nin makamına yakın bir yerde ona komşu olmayı istediği için ebedi istirahatgahına defnettik.

Değerli Ağabeyimiz, hocamız Ersin Nazif Gürdoğan 79 yaşında göçünü topladı. Rabbim rahmeti ile muamele etsin, menzili mübarek, makamı âlî, mekânı cennet olsun.

Yazımızı, sık sık vurguladığı onun şu güzel sözüyle bitirelim: "Önemli olan Allah'ın sevgisini kazanmaktır."

Konuşmalarında sık sık çok sevdiği Yunus Emre'den söz eder, onun nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu anlatmaya gayret ederdi. "Yunus gibi yaşa, Sinan gibi üret" sözünü bir düstur olarak sık sık tekrarlardı.

Endülüs'ün Kalbi Yahut El Hamra'nın Bize Söyledikleri

Zübeyir ŞEKERCİ

Sabah erkenden kalkmış, randevu saatine yetişmek için hızlıca hazırlanıp yola koyulmuştuk. İnternet sıkıntısından ötürü rotada sorun yaşamış ancak dolambaçlı da olsa El Hamra'ya kavuşmuştuk. Yaklaşık üç dört sene önce *"Elveda Endülüs: Moriskolar"* belgeselini izlediğimde ihtişam ve hüznün, kaos ve insicamın düalizmini müşahade etmiş ve yerinde görmek adına niyetlenmiştim. Nitekim nasip olmuştu; Endülüs'ün kalbinde, El Hamra'daydım.

El Hamra Sarayı, Gırnata Nasri Emirliği kurucusu Muhammed bin Nasr el Ensari'nin, hem stratejik konumundan hem de dokuzuncu yüzyılda inşa edilen kalenin olmasından ötürü Sierra Nevada Dağları'na mesken bir şekilde önceki kalenin devamı olarak inşa edilmiştir. Daha sonra gelen hemen hemen her hükümdar yapıya bir yenilik getirmiş ve bugünkü halini Birinci Yusuf ve Beşinci Muhammed döneminde kazanmıştır. 720 metreye 200 metrelik bir arazide yer almaktadır. Alcazaba, Nasri Sarayları, Beşinci Charles Sarayı, Medine ve Cennetül Arifin olmak üzere beş ana bölümden oluşan devasa kompleks içerisinde koca bir tarih ihtiva etmektedir. Tavan süslemeleri, geniş bahçeleri, portakal ağaçlarıyla ve Al Bayzin manzarasıyla kadim tarihin günümüzdeki iz düşümü. El Hamra bir sarayın ötesinde içerisinde ticaretin, önemli kutlamaların ve ilmi müzakerelerin olduğu bir hayat alanıydı.

Endülüs mimarisinin günümüze yansımalarını daha net şekilde görebileceğimiz Nasri Sarayları'nda toplam dokuz kısım bulunmaktadır. Karşılama Avlusu'ndan Kızlar Kulesi'ne değin her bir köşede ahşap işçiliğinde *"La Galibe İllallah/Allah'tan başka galip yoktur"* ayeti celiyesi kendini göstermektedir. Bunlardan günümüzde oldukça dikkat çeken *"Aslanlı Avlu"* da bulunmaktadır. 12 adet aslan heykelinin üzerine kondurulmuş bir havuz bulunduğu için bu ismi almıştır. İslam sanatında *"heykel"*in meşruiyetine dair bu havuz üzerinden çeşitli tartışmalar gerçekleşmiştir.

Günümüzde müze statüsünde olan yapıya günde ortalama 6000 kişi ziyarette bulunmaktadır. İnternette esere özel siteden rezervasyon yapılmaktadır. En az bir iki hafta önceden randevu almayı düşünemediğimiz için randevular dolmuştu ancak nasibimize iptal edilen randevular yetişmiş ve saraya adımızı atmıştık. Taha Kılınç Abi'den geziye dair tavsiye aldığımızda *"El Hamra'ya en az iki üç saat ayırarsınız"* ifadesine ispat olarak yaklaşık 5-6 saat doya doya dolaşmıştık. Eserin büyüklüğü yanında ince işçiliği, geniş bahçeleri, Arap şiirin-

den kesitleri ve her bir köşede Allah'ın ayetleri bizi kendine hayran bırakmıştı. Dünyanın her bir yerinden gelen turistler ve ziyaretçilerin arasında özellikle Uzak Doğu'dan yoğun ilgi vardı. Elbette tarihi merakın yanında eseri şahsi kamerasından gezen insanların sayısı da azımsanmayacak kadar vardı. Eserin kendisiyle çıplak göz aracılığıyla bir rabıta kurabilme imkânını modern dönemin "gösteri/ş" heyulası "gönderi/paylaşım" engelliyordu. "Orada bulundum, şurada fotoğrafım var" hissiyle yahut "Bir daha gelemesem" fikriyle kameranın çıplak gözün önüne geçme durumu evrensel bir problem. "Fotoğraf bizim fethetme duygumuzu karşılar (tatmin eder)" ifadesi gezdiğimiz yerlerin/mekanların/şehirlerin bizle kurabileceği ilişkiyi ironik bir şekilde zedelemektedir. Nitekim El Hamra'da gördüğümüz "manzara" canlı bir örneklik teşkil etmişti.

İhtişam ve ihanetin, yükseliş ve düşüşün ikiliğinde El Hamra bize birçok şey söylemektedir. İslam mimarisinin en büyüleyici eserlerinin başlarında gelmesinin yanı sıra İbn Haldun, kendisi 1363-65 arasında saray mensu-

budur, Mukaddime'sinde Nasri hanedanlığını ve özelde sarayın şatafatını sert şekilde eleştirmiştir. Portakal ağaçlarının sadece görüntü ifade edip yenmediğini, bu şekilde tutumun lüks tutkunluğu olduğunu belirtirken hanedanlığa da "çürümüş ve yoldan çıkmış" demiştir. Nitekim en şaşalı dönemin ardından Endülüs medeniyetinin varlığının nihayete ermesi de Nasri Hanedanlığı eliyle olacaktı.

2 Ocak 1492'de Gırnata surlarının önünde Katolik hakimiyetini ve Endülüs'te Müslümanların varlıklarını nihayete erdiren devir teslim gerçekleşmişti. Şehri teslim eden Ebu Abdullah (Batı'daki ismiyle Boabdil) göz yaşlarını akıtırken annesi tarihi bir ifadede bulunmuştu: "Erkekler gibi savunmadığın bir toprak için, şimdi kadınlar gibi ağla bakalım!". Tahtı elde tutmak için Müslümanlara karşı asker göndermek yeterli olmamış ve II. Ferdinand ile Isabel'in hükümlerliliği başlamıştı.

El Hamra'dan çıkarken hediyelik eşya dükkanlarına uğramıştık. Çıkış kapısında yan yana yedi sekiz dükkân vardı. İlk dükkâna girip bir şeyler aldıktan

sonra karşıdaki dükkâna yönelmişken Ömer yan dükkândan Kur'ân sesinin geldiğini söylemişti. Biraz yaklaşıp kulak kesildiğimizde gerçekten hoparlörden Kur'ân sesi geliyordu. Selam verip içeri girmiş, abiyle tanışmıştık. Dükkân sahibi Fas, Şavşavanlı. "Mavi binaların olduğu yer" diye izah etmişti. Kendisine oraya seyahat etmek istediğimi ancak bunu ziyaret amaçlı olacağını özellikle belirtmiştim. Sohbet esnasında Ömer'in hafız olduğunu öğrendiğinde gıpta etmişti. Kendisinin de hafızlık tecrübesi olduğunu ancak tamamlayamadığını söylemişti. Alışveriş ve sohbetin ardından ayrılmak üzereyken kendisine yakınlarda namaz kılabileceğimiz mescidin olup olmadığını sordüğümüzda "Et Takva Cami'ini" tarif etmişti. Kur'ân tilaveti bizi müslüman bir tüccardan alışveriş yapmaya vesile kılmıştı.

Vedalaşıp ayrılmış ve kaldığımız yere dönmüştük. Bir süre sonra yemek yemek için bir gün önce gittiğimiz küçük bir Arap lokantasına gitmiştik. Şavurması oldukça lezzetliydi, menüde "Türkisch Pizza" yani lahmacun da vardı. Yemek sonrasında şehri adımlarken bir yandan da günümüzdeki haline odaklanmıştık. Modern binaların kadimle iç içeliği, alkol ve eğlence mekanlarının Reconquista'yı hatırlatan heykelleri ve Mağrib'ten göçmüş görece bir avuç Müslümanın hayat mücadelesi Gırnata/Granada şehrinin hülasasıydı. Vaktin geç olması ve olanca yorgunluktan ötürü Elbayzin'i ziyaret edememiştik. Bir başka sefere deyip ertesi sabah Endülüs'ün kalbine veda edip uçuşumun kenarındaki "Ronda"ya doğru yola koyulmuştuk.

Sürgün Dergisi
8.
Sayısı Çıktı

08. Sürgün

2024
EYLÜL-EKİM

İKİ AYLIK KÜLTÜR & EDEBİYAT DERGİSİ

MEHMET BULAYIR ŞEHNAZ FINDIK İNAN AYŞE ŞİMŞEK AYŞE ZÜLAL GÜNAY FEYZA ŞİMŞİR
MERVE ATASOY MUHAMMED SÖNMEZ MÜMTAZ ÖZLEN BETÜL YAVUZ GÖZDE ÇİMEN RABİA EGEMEN
REYHAN ÖZSOY ZEYNEB RABİA AKTÜRE DİLARA BARUT HATİCE AKKAŞ VILDAN TEZEL